GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

H. WRANÉR MUNTERGÖKAR ..

Muntergökar och Dummerjönsar

Små Teckningar
ur Folklifvet

af

HENRIK WRANÉR

INNEHÅLL:

Herr Perssons Kalle. — I största välmening. — Kolera och hafresoppa. Ur en kvinnas hjärtesagor. — Bror sins lilla mor. — Flackaren.

Stockholm. Albert Bonniers förlag.

Pris 1 krona.

MUNTERGÖKAR

OCH

DUMMERJÖNSAR.

SMÅ TECKNINGAR UR FOLKLIFVET

AF

HENRIK WRANÉR,
förf. till "Stuesnack och Stätteslams", "Hägringar", "Brokiga bilder", "Tösaknep och pojkahyss" m. fl.

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Lv. 28/827

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1898.

Herr Perssons Kalle.

Han hade passerat graderna. Först blef han auktionsman, så fjärdingsman, nämndeman, skiftesgodeman, ägodelningsrättsledamot och landstingsman. Till en början hette han bara Hans Persson, se'n »Persson i Hönslösa» och till slut »Herr Persson» eller »Landstingsman Persson». Många kallade honom endast »Hönslösaren».

Hans välmåga växte med hans förtroende och ärorika framgångar. Han hade tre hemman. Och elegansen i hans hem höll jämna steg med hans stigande utmärkelser, döttrarna klädde sig i hatt och sidenklädning, togo pianolektioner i prästgården, genomgingo folkhögskolan, där deras far var ledamot i styrelsen, och kvistade in till staden, när där kom ett finare teatersällskap. De blefvo prisdomarinnor vid landtbruksmöten och hade »femton friare på hvart finger och sexton på tummen».

Den ende af familjens medlemmar, som inte följde med på den glimrande segerbanan uppåt, var Kalle. Äldste pojken. Han hade alltid varit litet egen, tvär, butter och sluten. Som pys höll han sig mest i stall och fähus och smet gärna ut när där var främmande.

Sedan följde han fadern som skjutspojke i många år, mest för att ta hand om »Grålle», som gubben annars lätt nog kunnat glömma för politiska kannstöperier eller en toddy vid priffebordet.

Kalle hyste ett tyst, men djupt förakt för gubbens många fraser och uppblåsthet. Ibland kunde de två komma i samspråk på hemvägen någon natt, och då kom Kalle med frågor, som hördes så oskyldiga och enfaldiga, men som satte den store »Hönslösaren» betydligt på det hala ibland. Hemma hade Kalle ögonen med sig i hvar vrå, gjorde allt för att ersätta husbondens öga och hålla ordning samt var själf alltid främst i hetsen vid torftäkt och skörd.

Yngre sonen Otto, »porslinspjesen» — som Kalle brukade smått försmädligt kalla honom — växte upp till kavaljer och var alla skoltösers förtjusning. Han följde med fadern bort på besök, men när fadern och han sutto i sal eller kammare och festade med storgubbarna, satt Kalle i folk- eller drängstugorna och hörde på historier. Där trifdes han bäst — näst hos hästarna.

Så hade det kommit därhän att knappt en enda själ kom ihåg att Kalle var son af självfvaste »Herr Persson». Och den som minst tänkte på det, var den store mannen själf. Kalle var bara en af de viktigaste kuggarna i det stora maskineriet därhemma.

En dag kom Kalle och sa, att han gärna ville gå igenom folkhögskolan liksom Otto. Fadern såg först på honom helt förbluffad och se'n sa han:

— Jag tror du är tokig, Kalle! Hvem kattsingen skulle då se till alla kräken? Nej, du!

Och Kalle teg och gick. Han hade ju själf valt mellan folk och fä — han hade sig själf att skylla.

Från den dagen drog han sig ändå djupare in i snäckskalet. På ungdomsgillen infann han sig sällan eller aldrig, och vid bjudningarna där hemma var det omöjligt att få honom in, fast modern, som själf bibehållit mycket af sin gamla enkelhet, ofta yrkade på det. För se, Kalle var lite envis af sig. Och inte så litet heller. I stället tog han emot gästernas hästar och tog vård om dem — helst om de voro rasdjur, ty Kalle var smått hästkännare, måtro. Det hände också, att Kalle vid gästernas affärd tog emot en tolfskilling i dricks pengar. Då kunde hans leende vara en smula bittert, men han stoppade slanten på sig och mumlade:

— Den kan väl komma till pass nå'n gång i tiden.

Så gingo åren. Kalle exercerade och blef karl, fast han alltjämt gick »luto» och drog litet på skånkarna. Egentligen var det han som skötte allting hemma, fast han gick så kolugn och alltid var i vägen för sina fina syskon. Han var »den grimme Ælling». Emellertid var han fyndig och skarp i replikerna och lät inte topprida sig när som helst eller af hvem som helst.

En vinterdag hade den nye kyrkoherden hälsat på, och som han stannade kvar till rätt långt ut på kvällen skulle Kalle skjutsa honom hem. När de kommit upp i den lilla »kanan», sa prästen:

— Hvad heter du, min gosse?

— Jag! Jag heter Kalle.

— Hvad mer?

— Kalle Persson.

— Hvarifrån är du?

— Hvarifrån? Hemifrån!

— Hvar är du barnfödd, menar jag. Och hvem är din far?

— Född är jag hemma. Jag är »herr Perssons» pojke.

— Är du?!

— Det påstås så, fast — jag har haft svårt att tro det själf ibland.

Prästen blef nyfiken. Och i then natten utspann där sig ett långt samtal, som vardt uppslaget till en mångårig, allt varmare vänskap mellan prästen och den unge mannen, som hade ett briljant hufvud, fast han alltid blifvit försummad och hänvisad till nötens sfär.

Snart gjorde Kalle täta besök i prästatjället, lånte böcker af sin vän och blef en annan människa till sitt inre, fast han till det yttre alltid behöll sitt enkla, rättframma, tarfliga sätt. Hemma talte han aldrig om de där besöken och aldrig mottog han heller sin vän och bror kyrkoherdens ifriga inbjudan att närvara vid något kalas i prästgården.

Att han emellertid alltmer trifdes där, hade sina randiga skäl och rutiga orsaker, som ordspråket säger. Prästen hade som maka hemfört en rik åbodotter, vid hvilken han från tidigaste ungdomen varit fästad, och hos det nygifta paret vistades en af prästfruns systrar, en glad, pigg och snutfager tös. Den första tiden skrattade hon åt sin svågers originelle vän; sedan vardt hon nyfiken och började studera honom och så gick det som det plägar gå i dylika fall. Han blef förtjust att träffa en kvinna, som förstod honom, och hon smickrad öfver att Kalle talte ensamt med henne.

Så en kväll sa prästen till sin svägerska:

— Hör du, Hanna! Du och Kalle kunna min sann gärna ta och säga *du* till hvarann!

Hanna rodnade ett litet grand och såg på Kalle.

— Jo, det skulle vara ett skönt spektakel! — sa Kalle. — Du är då en tosing, så lärd du är. Jag, som inte säger *du* till en enda tös, skulle börja med en riktig fröken! Hohoho!

— Du säger väl *du* till dina systrar!

— Dem talar jag aldrig med — de ha inte tid att se mig. Där ä så många andra karlar de ska koxa efter.

— Nå, men era pigor då?

— Till dem säger jag *hon* — när jag nå'ngång talar till dem.

— Är du rädd för Hanna, din toker?

— Hm, inte rädd, inte — precis. Men fruntimmer ä alltid så fliniga när en karl inte kan krusa och stå på strutt för dem. Alltid göra de narr af en.

— Det har jag aldrig gjort af någon, — sa Hanna stött.

— Det säger jag inte heller. Men . . . Om nå'n hörde att jag sa *du* till fröken, skulle de tro jag vore från vettet. Nää . . .

— Katten vet, när en ska få folk af dig, Kalle! Kom nu och ta en smörgås!

Hur Kalle lirkade det om kvällen, när han skulle gå, fick han sist säga adjö åt Hanna. Han skrufvade sig och vred sig.

— Nu, fröken! Vet fröken, hvarför jag inte ville göra som kyrkoherden sa?

— Herr Persson är väl ond på mig!

— Hör nu, säg inte »Herr Persson»! Jag kan inte lida de orden — det är fars titel och inte min. Säg *Kalle!*

— Jo, det skulle vara skönt om någon hörde det. Nää . . .

— Det är inte alls för det jag är ond — tvärtom. Men se, jag hade satt mig för att jag aldrig skulle dua nå'n tös förrän min fästemö — om jag finge nå'n.

Hanna småskrattade.

— Och jag kan väl aldrig tänka att det kunde bli till något sådant oss emellan? Hva? Jag är ju bara ett bondnöt. Hm?

— Ska det vara ett frieri, Kalle?

— Det kunde ju vara roligt höra hur frö— Hanna skulle svara. Men blif nu inte ond på mig.

— Det kan jag visst aldrig bli. Om vi skulle försöka hur pass jämt vi kunde dra . . .

— Herre Gud! Vill du, välsignade tösunge! Hva?

— Joo, det kan så ha sig!

— Hurra! Då får jag väl kyssa dig, hva, du?

— Ja, inte vet jag — du kan ju fråga om du får!

Hennes ögon glänste. Han frågade inte om.

När Kalle kom till prästgården nästa gång, såg han skarpt på kyrkoherden.

— Har Hanna talt om nå'nting? — sa han.

— Hvad då? Ämnar Ni lägga bort titlarna ändå, kanske.

— Hon blef min fästmö i förgår kväll.

— Det kunde jag och mor se på henne, fast hon ingenting sa.

— Så du tramsar. Syntes det? Hur då?

— Hon såg så nykysst ut.

— Så har jag då väl aldrig . . . Syns det på mig också?

— Inte så mycket. Men du har fått en riktig karlamin på dig. Nå, det var förståndigt och jag är den förste att lyckönska dig. Men hör du, Kalle! Hvad skall din far säga om det här?

— Du tror väl inte jag går och spörjer honom om lof. Han har minsann alltid låtit mig sköta mig själf förr — det är som jag aldrig hade varit hans barn. Hanna och jag få frakta oss själfva.

— Det går nog, min vän.

— Jag tänker, att vi arrendera ett hemman: du går nog i borgen för mig, hva? Far! Nej, du, inte vill jag vända mig till honom, och inte skulle hans namn räcka många fjärdingsväg. Du vet hur det går med de där kommunalmatadorerna vanligen: de komma så upp i smöret så både de och familjen få till sist äta torra brödet. Hade jag inte haft ögonen med mig som jag har haft, hade det kanske varit slut redan. Marie tog en sprätthök — han hade sju kostymer och bara tre kor. Den kan inte sköta hvarken sig själf eller Marie eller jordbruk och där står far ute med en hel hop. Staten ska föras hemma för alla tramsebyttor, som komma från fjärran och när. Augusta ska förlofva sig med handlaren, en ljusgrön f-n, som bara skräflar och skryter. Han förstår sig inte mer på klöfverfrö än jag begriper mig på telegrafen. »Porslinspjesen» har kostat fläsk på Alnarp, så far är tämligen tunnfickad. Ser du, så hänger det ihop — oss emellan sagdt.

— Men det var ju ledsamt, du Kalle, det där!

— Ja, jag har inte fått ett öre af det mer än kläder och föda, men nytta har jag gjort för två drängar. Och därför gör jag också som jag vill. Men jag skulle tycka det vore för hälsingens lustigt att inte säga ett ord om det därhemma, förrän det vore utlyst — så skulle Hönslösa sladderhönor få riktigt brådt att springa och hamsa om »Hönslösarens» Kalle. Därför ville jag be dig om hinderslöshetsbevis i all tysthet. Du

vet hurudan enfaldig och hygglig prisse jag är och kan ge mig det med godt samvete. Så kunde du hjälpa mig att få lyst där hon är skrifven — du känner naturligtvis prästasjälen där? Och så får inte en katt reda på det här hemma. Vill du det, hva?

— Hm, vi får se, se'n vi ha talt med Hanna. Men hvarför skall du arrendera hemman? Vet du inte att Hanna är rik?

— Hanna! Nej, hur skulle jag fått veta det? Nå, så mycket bättre. När det regnar välsignelse ofvanifrån, kan en lika så gärna ta med båda göpnarna som med den ena.

— Joo, hon har väl sina fyrti, femti tusen kronor.

— Hvad säger du? Då var det svinaktigt af mig att . . . hon måtte väl aldrig tro, att jag hade reda på det! Ta mig hundingen jag hade nys om det — det får du säga henne så nätt en gång. Det var då ett spektakel rent — puh, jag blir svettig på ryggen. Om det ändå hade varit bara tio, femton tusen. Hm!

— Du är en lustig själ — är inte femti bättre än tio?

— Det — det förstås, men . . .

— Du kan vara säker att hon aldrig misstänker dig för snikenhet efter slem vinning.

— Tror du inte det? Nå, det lättade. Nu ska man ha roligt med dem hemma. Här förleden sa Augusta till mig: »Du blir då aldrig gift, om inte nå'n gåsapiga förbarmar sig öfver dig». Jag ska visa dem i hvem de stungit hafva. Hvar är Hanna?

— Börjar du bli kysslysten, Kalle?

— Å, det var nog du med förr i världen, prostafar!

— Ja, var lugn för det. Dålig karl, som inte det är i tukt och ära! Kom nu, så ska vi gå in till flickorna.

* * *

I allsköns tysthet lystes där på efterhösten för Hanna och Kalle, och inte en själ osade katt. Hemma gick Kalle och såg lika lugn och säflig ut som förr — alltid i vägen, förstås.

Självfaste julafton skulle där vara stor festmiddag hos »Hönslösaren» med kokerska från staden och ringaren som uppassare. Handlanden Jonas Tryggve Spijkh skulle högtidligen trolofvas med Augusta Persson. Endast släktingar voro bjudna, förstås — fästmannens och fästmöns — men det var en vacker hop ändå. Och mat var lagad »till sju gillen».

Tidigt på morgonen titade gubben Persson ut i köket. Där satt Kalle enligt gammal vana och åt frukost i ett hörn under spiselspjället. Emellanåt hjälpte han sin gamla mor med någon liten handräckning. Han hade alltid tyckt bäst om henne: hon gick tyst sin värld fram, skötte sitt kall, som ofta var tungt nog, och frågade inte såsom mannen efter fåfänglig ära och tomt glitter. Därför gick han också gärna emellan, när gubben kom och var knottrig för någonting i hushållsväg: han visste att bara gubben fick urladda sig, blef han snart god igen och Kalle tyckte, att det var bättre att han själf finge uppbära snubborna än hans gamla mor. Också hade Kalle än särskild liten vrå i hennes hjärta som i hennes kök — anspråkslös, men ändå fridlyst för alla andra.

— Alltid sitter du härute som en riktig köksgris. I dag är du så god och snyggar dig och går in och blir inne på familjefesten och låter bli att smita ut till kalfvarna, ditt nöt! Det vore minsann på tiden att du lärde dig lite fasoner du också så du en gång i lifvet kunde tänka på att vara samman med fruntimmer. Sabbesock!

— Kanske det! — sa Kalle och fnittrade.

— Du har alltid varit en sådan en drul! Aldrig är du själf glad och aldrig gör du nå'n annan glad heller.

— Nu är du orättvis, Persson! — sa gumman. — Kalle gör minsann mycket mer nytta här i huset än någon annan, fast han inte braskar och skräpper med det. Det är kanske, när allting kommer rundt omkring, han, som inte har mycket glädje af oss, stackaren. Du har alltid varit som en styffar för honom, Persson! Det har gjort mig ondt många gånger, ska du veta

— När prata fruntimmer annat än persilja? Hm! Hvarför är han så sur och tvär alltid? Hur ska den få en kvinna en gång?

— Omaka er inte, far! Ni har så mycket annat att göra. Mina fruntimmersaffärer ska jag sköta själf — jag ämnar inte ha böneman. Men jag tar inte hvem som helst, jag. Jag vill ha en kvinna, som där är reda med.

— Duu?! Har man hört sparfungar blåsa bastuba? Herre min je! Undras hvad det ska bli för en träskomamsell, som ska falla hans nåd i smaken! Men nu är det allvar och inte trams: i dag ska du vara inne, du som de andra.

— Jaa, var lugn! Jag ska nog hålla mig framme. Nå, talte min nye svåger om i går hur stor skuld han har, hva? Jag tror jag har hört det ska inte vara så litet — kanske det är bäst att Augusta får mycket träskor med sig i hemgift. De komma nog att behöfvas. Hva? Jag tror ni ser litet »betuttad» ut. Den Spijkhen drog, tror jag.

— Lägg du dig inte i det du inte begriper. Här i huset är det jag, som sköter affärerna, ser du!

— Ja ja men. Det märks också ibland! — mumlade Kalle.

Gubben smet in och slog dörren i. Modern gick bort till Kalle.

— Gör honom nu inte emot i dag! Du har alltid varit en snäll och tålig pojke — Gud välsigne dig! Du träffar nog också en gång på en, som lönar dig för allt hvad du har varit för din gamla mor. Det är jag säker på, ser du!

— Jag också. Men tag då väl emot henne, när jag kommer med henne — här är kanske ingen annan som gör det.

Gumman gick bort och kysste honom. Och Kalle själf hade en viss ovanlig glans i ögonen, när han gick ut.

Så vardt klockan två och den stora festligheten skulle börja. Det ropades både en gång och två gånger på Kalle innan han kom in. Men så var han också fin som en grefve, när han trädde in i svarta, spritt språngande nya klädeskläder, hvit halsduk, nya getskinnspjäxor och alldeles nyrakad. Hans rödkindade ansikte med de små krusiga mustascherna såg riktigt rart ut och kring hans läppar lekte ett leende, icke så litet satiriskt.

— Nå, Gusta lilla! Är du nu i sjunde himmelen? — hviskade han till systern, som såg helt förvånad på Kalle.

— Hvad begriper du sådant? — sa hon och knyckte på näsan.

— Nä, det förstås — det är ju därför jag frågar.

— Jag kan just undra, hvem som ska bo på nummer 18? — sade fästmannen och såg vådligt viktig ut. — Det lär vara såldt i dagarna och klockaren ska dit och skrifva kontrakt nu i julen. Men jag fick inte veta hvem som har köpt det — om han nu inte själf visste det eller han inte ville ut med det. Där ska ha kommit dit flere järnvägsvagnar med möbler de tre sista dagarna. En får hålla sig framme — kanske en kunde klå den nye Hönslösabon på en hacka för bosättningsartiklar.

— Den, som får nummer 18, kan nog komma att stå sig, — mente gubben Persson.

— Ja, håller han sig hemma och sköter sig! — mente Kalle, — så kan han bli nummer ett.

Men justament som de skulle sätta sig till bords, körde prästens landå fram för dörrerna och ut stego självfvaste kyrkoherden och prästafruns syster. Där blef ett riktigt kakalorum där inne först. Herre je! Den där Persson i Hönslösa hade då alltid en faslig flax — det här blefve ju nästan som en prästatrolofning — en sådan där en, som ingen kan lösa upp utom konsistorium.

Och kyrkoherden kom in och bugade sig och sade:

— Vi voro ute och åkte ett slag i det härliga julvädret och så kommo vi att tänka på att här skulle vara förlofningskalas och så tyckte vi att det skulle vara roligt att titta in om och lyckönska de unga tu.

— Det var riktigt snällt! — sa herr Persson och bugade sig, krånande som en kalkontupp. Och han hviskade till Kalle, som stod och såg litet bortkommen ut:

— Ser du, så äras man om man kan ta folk! Och ta dem rätt! Stå nu inte och se ut som en fyra timmars fölunge!

Middagen började och gick sin gilla gång. Vid smörgåspuddingen — en dessert, som förtjänar att odlas mer än hvad fallet är bland »fint folk» — reste sig kyrkoherden och höll ett nätt tal om julfröjd och hemtrefnad och kärleksfrid och allt sådant, som vid slika tillfällen klingar väl eller — ironiskt. Alla voro rörda. Gubben Persson grät och öppnade sin vida famn — i det ögonblicket kände han sig hålla af hela världen, till och med hustru sin, kanske, ty han tog henne om lifvet.

Kalle måtte också ha känt sig rörd af talet om jul och hemfröjd. Han hade pallrat sig ända fram till prästafruns syster och när kyrkoherden slöt med ett *lefve* för de nyförlofvade, tog den förbaskade Kallesjatten prästgårdsfröken om lifvet. Det var ovanligt att se Kalle göra som »Herr Persson».

Också blef gubben både röd och blek och eländig och skamsen och han sprang fram och tog Kalle häftigt i armen och sa:

— Kaalle! Vet du då rent inte skäms! Dummerjöns!

Och till prästafruns syster sa han:

— Fröken får vara så god och ursäkta pojken: han har rent inte något skick på sig och vet inte hur folk ska umgås med fruntimmer.

— Jag vet just inte om han är så bortkommen i den vägen, — sa hon och log så vackert. Och så

tog hon Kalle om halsen och strök honom öfver det burriga håret och sa:

— Muntergök du är!

Så tog hon sitt glas och neg djupt för gumman Persson.

— För resten vill jag inte heta fröken här. Mitt namn är Hanna. Får jag inte säga *mor?*

Ni kan tro där blef tyst.

Den första, som fattade sig, var gumman. Modersögat kastade en blick på sonen och hans kärlekssaga stod med ens klar för hennes hjärta. Hon tog flickan om halsen och kysste henne utan prut, krus och komplimanger.

Och då steg Kalle fram och sa:

— Eftersom det klingas för nyförlofvade, kunde vi kanske också få vara med. Hanna är min fästmö — jag tänker det är en träskomamsell, som duger. Jag har alltid fått tänka för mig själf och så har jag gjort nu också. Med Guds hjälp hoppas jag det går bra. Det har varit utlyst för oss en god tid, vi rå oss själfva och ämna själfva sköta oss. Och för resten ska vi hålla bröllop i dag.

— Bröllop! — sa gubben Persson i half förtviflan. — Men hvar ska jag göra af er? Mat ha vi nog, men . . . Ni får ta gafvelrummen och där får eldas genast.

— Vi ha köpt nummer 18 och där är färdigt från brudsäng till handdukshängare — det har Hanna ställt om. Och eftersom nu släkten är samlad, kanske jag får be er följa med på ett bröllop ofvanpå förlofningen. Vi ha ätit duktigt här, så det värsta är undangjordt. Ni, mor lilla, följer väl med åtminstone? Kom ihåg

att ni har lofvat ta emot henne med kärlek, när hon kom en gång.

Gumman var inte människa att få fram ett ord på en lång stund.

— Å, Herre Gud! — sa hon slutligen. — Om du visste hvad jag är glad, Kalle! Visst följer jag med er.

Men den som vred sig var gubben Persson. Hvad i all världen! Kalle gifta sig! Kalle hjälten för dagen! Gubben kände sig så liten se'n sonen slagit hela släkten med häpnad. Och kyrkoherden skrattade inom sig så han kunde explodera, när han såg hur gubben vred sig.

— Ska du vigas i dag, så — så kunde det — hva, du Kalle? Tror du inte det kunde lika gärna ske här hemma, du? — fick gubben fram till slut.

— Gör det, min snälle, rare Kalle! — manade gumman.

— Hvad säger du, Hanna? — sporde Kalle.

När han såg på modern och syskonen, fann han att de i alla fall vuxit djupare in i hans självständiga själ än han tänkt sig.

— Hm. Se både brudkronan och min hvita, stiliga brudklädning ä' hemma. Och jag vill vara fin, när jag ska stå brud med Kalle.

— Nå, det kunde vi då få bud efter, — sa Kalle. — Och fast jag nu aldrig varit som annat folk, så skulle jag kanske för en gångs skull kunna ge med mig — om Hanna vill. Men du får inte göra det till vana, Hanna lilla!

— Å, Hanna! — bad gumman.

— Visst vill jag: det är ju jul.

Och så sändes bud och snart stod en brud i festlig skrud.

— Hur mycket har hon? — sporde gubben Kalle så tyst, medan de väntade.

— Jag har aldrig frågat henne, — sa Kalle torrt. — Men fråga ni henne, far, ni, som vet hur man ska umgås med fruntimmer. Jag har alltid varit en sådan drul.

Det värkte synbarligen ändå nere i hjärterötterna en smula.

— Hör du, Kalle! Nu ska du inte gå och vara ond på din gamle far. Jag har aldrig förr än i dag begripit hur stor orätt jag har gjort dig. Å bevares!

— Hm. Nog har det känts ibland. Men bäst är kanhända det som sker. Annars hade jag kanske inte fått Hanna.

— Jag förstår, vet du, inte hur du bara vågade. Du som inte har haft mål i mun att tala ett lefvandes ord med en bondtös, och så slår du dig ut för en syster till själfva prästafrun — och en stilig, grann tös!

— Hade det inte varit en dundertös, hade jag inte brytt mig om henne! — sa Kalle och sträckte på sig. — Ska man morska sig så ska det inte vara för skräp. Det är inte mer besvär att sträcka sig efter en astrakan än efter en skogsskrabba.

Och därmed gick Kalle bort mot Hanna, som kom in från kammaren med kärlek i blick och ros på kind.

Och prästen öppnade handboken.

I största välmening.

Ja, den där välmeningen det är ett elände rent. Den har gjort bra många människor olyckliga här i världen.

Jag minns så väl när Anders Faders pojke skulle döpas. Där var en stass, måtro. Byns allra rikaste gubbar stodo faddrar och hela byalaget var bjudet på barndopet, som skulle hållas hemma. Och det var ovanligt, för på den tiden döptes ungarna alltid i kyrkan, till och med de rikas. Nu för tiden håller hvilken fattiglapp som helst sin unge för fin att bära honom till Guds hus.

Anders Fadersson gick från den ena till den andra. Bara skröt och pöste och krämade sig. Och såg på klockan, om prästen skulle komma snart.

— Det är en baddare rent att vara stor: vägde fjorton skålpund när han kom till världen. Vår Herre tog tösen i fjor — hon blef inte mer än tre år: där var inte dågse virke i henne, för hon bråddes på mor. Nu blir pojken ensam om att ärfva hela nummer tio med hvad därtill hörer: gods och penningar, boskap och bohag. Vill han bli bonde, så kan han det, och gå så långt en bonde kan gå här i världen. Och vill

han studera och bli nå'nting finare, så ha vi råd att hålla honom hvar som helst om det så skulle vara i Stockholm, om kungen skulle behöfva honom till nå'nting, landshöfding eller så något. Han ska min själ inte behöfva krusa hvarken för grefvar eller baroner. Får han min hälsa och mitt hufvud — för han måtte väl inte komma att bräs på mor — och så min rikedom, kan han göra hvad han vill här i lifvet och bli hvad han vill, bara han följer mina råd och lyder mig. Kommen nu, gubbar! Vi ta oss en »gök», medan tiden går — vi behöfva inte vänta på någon. Prästen är vår tjänare, för det är vi som föda och löna honom. Kommen! Vi ska klinga för pojken!

Och inne i kammaren, där den knubbige bytingen beundrades af kvinnfolken, som slogos om honom, sa Agda Anders Faders så tyst till gudmodern, sin bästa väninna:

— Det var en svår stund, men dess mer glad är jag vid pojken. Tösen var inte till nå'nting, klen och spinkig. Inte var far heller vidare förtjust, när hon kom: han hade ju gjort sig så säker om en pojke.

— Ja, de karlarne ä' sig alltid lika!

— Nu har jag då gjort allt hvad upptänkas kan. Jag låste mig inne när elden var lös hos naboens, för att inte pysen skulle få fläckar i ansiktet. Jag slog hans första tvättvatten genom den vackraste långhalmskärfve, så han får nog präktigt hår; öste råg öfver hufvudet på honom så han ska bli gammal. Kloka Malena har mätt honom för alla nio slagen tvinsot och när han först tvättades, torkades han med ett rödt ullgarnsnystan på kinderna för att han inte ska bli blek och vissen. Och hans första lilla skjorta är sydd af en ung flickas linne, så nog får han flick-

tycke. Vill han nu bara lyda far och mor, kan det för visso gå honom väl i tid och evighet.

— Ack ja! Hvad somliga människor ä' skapade att bli lyckliga!

Så kom prosten. Pojken döptes till Fader, förstås — gamla släktnamnet. Och dopförrättaren höll ett storståtligt tal. Han fick också en femtilapp för besväret — den kom till pass, för där skulle strax efteråt vara revision i kassorna och gubben hade »lånt» lite då och då. Och när han gick hem, hade han mycken mat och god mat både i sig och med sig hem till prästmamsellerna, som sutto hemma och spelte domino med förste adjunkten. Bägge kunde ju inte resa och den ena vågade inte lämna den andra ensam med den stackars prästasjälen, om hvilken de kämpade en tyst, men förtviflad strid. Som prästdöttrar ofta göra, när det gäller adjunkterna.

Så hade lille Fader fått namn och blifvit medlem af den kristliga församling, där han skulle gå så långt och göra så väldiga storverk. Hurudan blef hans lefnadssaga så vidt som den kan uppfattas af främmande blickar och skildras i korta ordalag?

Låtom oss kasta en flyktig blick på några af dess blad!

Stor och stark för sina år, en frisk, hurtig och vacker pojke var han, då han vid tolf års ålder kom i latinskolan i närmaste stad.

— Läs bra och sköt dig ordentligt! — sa fadern vid afskedet, — så att både du själf och vi ha heder af dig. Är det nå'nting du vill ha, så bara säg ifrån till mig — du vet vi ha råd och med dig ska inte knusslas. Mot kamrater och lärare ska du vara höflig — det är din skyldighet. Men krusa aldrig — det

behöfver inte Anders Faders ende son, ser du! En annan sak om du en gång blir kunglig trotjänare — för kungen och dess höga regering kan en aldrig vara nog mjuk i ryggen. Bocka sig ska man kunna, men bocka sig i rättan tid — se, det är det, som är hufvudsaken. Tro alltid mig: jag råder dig i största välmening.

Så for Fader. Han skötte sig bra och fick premier vid flyttningarna. De kamrater, som de första dagarna skämtade med hans bondfasoner, namn och dialekt, klådde han »helt faderligt» och dem, som stodo på hans sida, bjöd han på »holländare», »pepitor» och andra fina kakor med eller utan inlagdt sylt under frikvarterna. Det är klart att med en sådan politik hade han snart de flesta på sin och tårtornas sida. Ingen har mera godt om vänner redan i skolan än den, som har mest godt om fickpengar och de finaste kläderna.

Men en dag kom han helt oförmodadt hem — midt i veckan. Hvad i all världen? Anders Fadersson gjorde stora ögon, helst när pojken sa att han inte ville gå i skolan längre.

Hvarför det då?

Joho. På sin födelsedag hade han bjudit upp på sitt rum tre, fyra goda vänner. De hade druckit ett par glas vin hvardera — punsch tyckte de vara för simpelt — och så hade de rökt några cigarrer och vännerna hade lärt honom elementerna i »priffe». Så hade en drummel, som inte fick vara med, sprungit och sladdrat om det för en af lärarne, den allmänt hatade »Stöten», som jämt var ute om kvällarna och spionerade. Och den kom upp till Fader midt under gillet, skällde och knackade i golfvet med käppen och hotade

med nedsatta sedebetyg. Men då blef Fader het och då sa han en hel hop sanning — det är farligt och därför skulle han tegat. Han sporde läraren, om inte pojkarne hade druckit till och med punsch hos stadskassörens, när Ehrnfried fyllde år. Där var läraren själf med, men låtsade hvarken se punschen, cigarrerna eller korten. Och vid det bordet, där läraren själf satt, speltes kort, röktes och dracks punsch, så att de voro röda som kokta kräftor. Men fast Fader var bondson, var han lika god som någon stadstjänares son och han krusade inte en kutte. Och så ville han säga, att han var den, som bodde där, och den, som inte var särskildt bjuden dit, kunde vid lämpligt tillfälle vara så god att *presentera sin absence d'ésprit.*

Sådant där klingar nu aldrig väl. Och morgonen efter fann Fader för godt att ta sin Matts ur skolan och kvista hem ett slag samt lämna åt kamraterna att rida ut stormen.

Anders Fadersson gaf son sin rätt. Ingen partiskhet! Det var ju riktigt otäckt! Hade det varit fråga om en fattiglapp... men Anders Faders son! Liksom inte en rik och aktad bonde ginge utanpå femton stadskassörer!

Och se'n sa Fader rent ut att flera af lärarne voro för gamla och rent odugliga: de kunde ingenting själfva, för de hade inte följt med den nya tidens vetenskaper, de kunde inte undervisa, och pojkarne bara använde tiden till att skoja med dem. Ibland märkte de inte ens hur man dref med dem. Nej, det vore mycket bättre att ha en informator: då gick det mycket fortare att »ta studenten». Och mycket finare vore det — så gjorde ju landshöfdingen och öfversten.

Då svor Anders Fadersson på att han inte behöfde vara sämre än någon i hela länet. Och informator anskaffades.

Det var en treflig fyr. Först och främst berömde han Faders stora gåfvor, se'n beundrade han gubbens stora vyer öfver det kommunala och praktiska lifvet, drack toddy med honom, lärde honom priffe, gjorde kortkonster, sjöng »Studentens glada lif» och Gluntarne på en man hand. Med Fader talte han om franska revolutionen och Rousseau, deklamerade poesi för honom och lät honom hafva fri tillgång till sitt rätt stora bibliotek, som mest bestod af romaner — somliga tyvärr af det slag, som mycket litet lämpar sig för brådmogen ungdom att smygläsa.

Och så hände sig, att Fader, som vid läroverket varit flitig och visat goda anlag särskildt i matematik och naturvetenskap, allt mer blef håglös för arbete, blek och glåmig. Lektionstimmarna utfylldes så småningom med interiörer ur universitetslifvet — mindre från föreläsningssalarna än från porterlokalerna. Det skedde i all välmening för att varna Fader! sa läraren.

Det kom slutligen en dag, då till Anders Fadersson frambars ett fast otroligt rykte om en märkvärdig historia, som händt under en af de utflykter, som lärare och elev emellanåt med portör företogo för att botanisera. Gubben stängde sig inne en half dag och så tog han in ungherrarne. Hin blef lös, pojken fick en ordentlig rottingbuljong och informatorn sin aflöning samt en fot på den del af människan, som står högst, när hon söker efter en förlorad tjugufemöring, som det heter i ordstäfvet.

Informatorer kommo och foro. Men Fader blef allt mera obekväm till studier, skygg och surmulen under det hans bokräkningar å poesi stego väldeliga. Ett »poetiskt album» i hans byrålåda fylldes allt mer med »dikter», alla daterade och undertecknade »*Slättens främling*». Ynglingens faderskap till dessa »dikter» var verkligen mycket omtvistligt, ehuru han »skrifvit» dem: tankarna voro förvånande lika en del som Atterbom, Stagnelius och Böttiger besynnerligt nog hittat på för en hel del år sedan.

Nu funderade han mest på hvilka af dikterna han skulle sända in till Svenska Akademien, för att eröfra stora priset. Det skulle bli en öfverraskning för alla liksom när Geijer fick det en gång i världen. Han hade bara så svårt att göra sitt val — i själfva verket voro ju alla dikterna mästerstycken!

Han blef omöjlig i gilleslagen: han föraktade hvardagsmänniskorna och landbotöserna i synnerhet. Herre Gud! Skulle de där vara »skapelsens krona!» De, som aldrig i sömnlösa nätter vridit sig under förtärande längtan efter en alltförhärjande passion med svartsjuka och giftmord! Å, hvad lifvet ändå är lumpet!

Snart började man anse honom litet konstig, helst sedan han fått tag i ett häfte af Svedenborg och vurmade för himmelska äktenskap. En och annan beklagade Anders Fadersson att inte pojken kunde bli något — skolmästare åtminstone. Anders Fadersson log och sade, att genier vore inte att bedömas som vanliga träbockar. Och inte af träbockar heller. Men det gjorde inte gubben glad precis.

En dag sa Fader, att han beslutat ge studierna på båten. Tjänstemän börja som trälar och rekryter

och sluta som lättingar, sedan de genom hög börd eller relationer fått stora löner. Den, som inte ville krypa och vara en reptil, komme aldrig fram i våra tider. Och att smickra tyckte han sig för god.

Anders Fadersson svor en dyr ed att aldrig skulle hans ende son krypa för en adelspjask — det *vore* han för god till.

Ett par år förflöto. Fader var mors pojke och gjorde ingenting. För att ha någon sysselsättning förlofvade han sig med en rik flicka, dotter till förvaltaren på herrgården.

Till en början var det trefligt nog: han plockade fram sina gamla vers, stufvade om dem och sände dem till fästmön. Hon visade dem för väninnorna och dessa blefvo såsom beräknadt var gulgröna i ansiktet af afund: aldrig de hade fått en rimmad rad om inte en marknadskaramell med inskriften:

»O, flicka! Din själ är så fager och finer —
jag älskar dig mera än vin och russiner.»

Men i längden blef det försmädligt för henne att bara höra talas om hans stora egenskaper och själf vara den docka, som han på- och afklädde alla gudinnans behag — efter sitt eget behag. Inte passade heller deras lynnen samman: hon var en bra, praktisk och duglig kvinna, huslig och enkel, och hon tyckte inte om de där fantastiska luftfärderna. En vacker dag stannade hon vid marken, lät Fader flyga och förlofvade sig med en bra landtbrukare.

Det grep Anders Fadersson — han tyckte det var förnedrande att hans son blifvit kastad bakur vagnen som en ullsäck. Men Fader hånlog bittert

och talte om snillets lott att gå sin väg oförstådd af dagsländorna.

Nästa jul var han som vanligt bjuden till prästgården, men vardt af unga och gamla behandlad som en rik odåga och jämmerligen stukad i diskussionen af församlingens nye skollärare, en karl med hufvud på skaft. Då flammade han upp och bad att få resa till Alnarp. Det fick han naturligtvis.

Han skötte sig bra, fick lefnadsmod och färg på kind och kom hem, städad, hänsynsfull och intresserad för landtbruket. Han brände sitt »poetiska album» sedan han legat dubbel och skrattat åt sina »dikter» en hel natt. Åtskilliga franska romaner fingo göra sällskap.

Han var på väg att bli en karl.

En dag kommo han och fadern att tala om landtbruket. Och det samtalet slöt därmed att gubben, röd af ilska, utbrast:

— Nu har jag hört på dig i två timmar, min gosse lille! Men hade jag trott att du för de dryga pengarna skulle få skallen fullproppad med sådana dumheter, skulle du allt fått bli hemma. Och det vill jag säga dig, att så'na där dumheter kan du ta itu med se'n mor och jag ha myllats ner. Men så länge vi orka hålla hufvudet uppe, ska gård och grund skötas på gammaldags, ärligt och kristligt sätt. Det är vår Herre, som växten gifver — hans allmakt behöfver ingen utländsk fåglagödsel.

— Men alla verkliga landtbrukare följa med sin tid — se på baronen här uppe! Sådan gröda han får emot vår!

— Han har först och främst annan jord, men så har han fått taga hypotekslån. Anders Fadersson

krusar hvarken för namn eller pengar — och det ska du inte heller göra. Och huru mycket kemi och annan smörja du har lärt, har du väl inte glömt ditt fjärde bud. Du vet att ingen vill dig så väl som jag.

Så förföll Fader i dåsig håglöshet. Hvad hjälpte det att ha sett och lärt någonting, när man hade händerna bundna? Å, den fördömda välmeningen!

Så sade han en dag till fadern:

— Här hemma kan jag ingenting göra: antingen ska jag träla eller gå och sprätta. Jag vill ut och bli självständig. Häromdagen tittade jag litet i mina matematiska böcker — jag har inte glömt bort allt. Låt mig fara ut och söka mig in vid en mekanisk verkstad — se'n kan jag bli ingeniör eller bara arbetare, om så skulle vara! Bättre det än att gå här hemma på detta viset. Gör mig nu till viljes denna gången, far!

— Ja, det är som ordspråket säger: »Ska en ha sorg, som tar till hjärteroten, så ska det vara af sina käraste!» Res, om du vill — inte kan jag binda dig vid sängstolpen. Men du lägger både mig och mor med sorg i grafven — nu vet du det. Anders Faders ende son, som har läst så mycket och kan dikta vers och har varit så mycket ute i världen och är rik och inte behöfver krusa en själ söder om nordpolen — han skulle bli en simpel arbetare, en dagakarl, en usling! Nej du! Res, om du vill — men då får du också slå dig fram själf — för inte ett öre får du af förmögenheten, om jag så ska ge bort den med varm hand åt mina brorsbarn. Gör nu som du vill Men tänk på att ingen vill ditt väl såsom jag — om du bara begrepe det.

Fader reste inte alls. Där var inte dågse kärne i honom. Kanske han ändå bråddes på sin mor!

Så kom gumman en dag.

— Ska du inte tänka på att gifta dig en gång? Nu har jag kistor och skåp fullproppade åt dig och här är godt plats till två hushåll i gården. Kanske till och med far och jag kunde tänka på att ta »undantag» med tiden om du skötte dig väl!

— Ja, hm! Ni säger nå'nting, mor! Jag har tänkt på det ibland. Men inte att bli hemma på roten så länge far lefver — det skulle inte gå. Han skulle alltid vilja regera och vi skulle aldrig kunna dra jämt.

— Jag begriper dig inte, pojke! Du skall väl alltid låta honom råda, som är äldst och förståndigast. Och du vet ju han och jag vilja dig väl i all ting.

— Hm! Det tjänar nu ingenting till att tala om den saken. Jag hade funderat på att arrendera Ängagården, om far ville sätta mig upp med kreatur och redskap och så skulle jag gifta mig. Jag har tänkt mycket på skollärarens Hilma — det är en bra flicka och hon har läst lite. Jag vet att hon håller af mig, fast jag inte precis har frågat rent ut.

— Men, min lille, käre pojke! Var det därför jag har burit dig under mitt hjärta och födt dig med smärta för att du skulle lämna ditt hem och dina föräldrar som en torparpojke — du, som har fått lära tyska och utländska språk och har Guds välsignelse af allting? Och gifta dig med en barfotasnärta, som ingenting har och ingenting får — inte ens en fin släkt, utan är en utböling, som har kommit hit från skogsbygden. Men det är nog att du har gjort mig ledsen — det här tar på mig, måtro! Säg det inte till far — han skulle aldrig gå det igenom. En sorg

— sådan sorg af sitt enda barn. Det är tacken för all vår välmening! Hvarför skulle du komma till världen?

— Ja, hvarför? — sporde Fader, blek om kinden. Och så gick han ut. Saken kom aldrig mera på tal.

Från den dagen blef han tyst och sluten, skygg och egen. Ibland for han till staden och blef borta flera dagar. Då kunde han komma hem redlös. På föräldrarnas förebråelser eller frågor svarade han inte ett ord.

Med ens slutade han upp med resorna, men drog sig ock undan allt umgänge. Han inte ens läste, satt bara och hvisslade. Han föreföll nästan slö. Han har blifvit det allt mer.

Nu är han några och trettio år.

Anders Fadersson, snart en sjuttiofem års gubbe, sköter fortfarande hemmanet på gammaldags, kristligt sätt och utan allt slags fåglagödsel. Också är det ett af de sämst skötta i hela bygden.

Agda Anders Faders har redan gått till hvila på kyrkogården. Till sin sista stund fortsatte hon att fylla huset med hemgift åt sonen. På sotsängen skakade hon på hufvudet under det tåren rann ner på kinden och sa till Fader, som satt där slö och frånvarande:

— Hvarför ska du vara så'n tjurskalle? Du vet hur väl vi alltid ha menat dig.

Och så gick hon hädan, lugn i det medvetandet.

För Fader anlitades snart de bästa läkare. Om orsakerna till hans sinnesslöhet voro de oense, men eniga däri att de intet medel kunde finna däremot.

Han är oformligt fet och kan knappast öppna ögonlocken. Ett glupskt vidunder, en matsmältnings-

maskin. Det är ohyggligt att se honom äta. Blicken är själlös, ingenting intresserar honom. Han känner alla i sin omgifning, men kan inte föra ett samtal eller fasthålla en tankegång.

Ibland fantiserar han. Då läser han upp långa ramsor med rim utan reson, lösryckta versrader, hasplar af sig formler ur en lärobok i algebra, talar med kväfd stämma och tårfuktad kind om en, som han kallar Hilma — men allt utan reda.

Efter hvarje dylikt anfall sofver han sedan hela dygn. Så vaknar han och äter omåttligt igen. Inte ens en toddy förmår lifva hans domnade själ. Han dricker ut den i ett drag som ett glas svagdricka och så somnar han.

Och hvarför gick det honom så?

Jo, därför har han att tacka föräldrarnes välmening. Han fick aldrig stå på egna ben — därför blef han ett gödsvin i välförsedd stia.

Och det namn, som han en gång fick i dopet, under det hans myndiga pappa drömde att kungen behöfde den lille telningen — det klingar som ett blodigt hån för hvar och en, som sett denne gosse flink, rask och pigg i all sin självsvåldighet och nu jämför barndomsminnet med denna oformliga späckklump, dömd att sluta en gammal, rik, verksam bondesläkt, när han en dag af befriaren döden hämtas bort från välfyllda kistor, skåp och spiskammare.

Hvad säger Anders Fadersson?

Han säger nu för tiden nästan ingenting. Men kring hans läppar skymtas ibland en darrning, när han ser på sonen. Och det händer ibland att rörelsen öfvermannar honom och att han går ut i kam-

maren och döljer sitt ansikte i sina händer, suckar och säger:

— Men Du, som allting vet, känner också, att jag alltid velat honom väl. Om han bara hade lydt mig!

»Det första man blir blind på är på ögonen», säger ordspråket.

Kolera och hafresoppa.

Mårten Mårtensson var inte rädd för nå'nting utom för sin kvinna. Se män, som ä' rädda för kvinnan sin, ä' sällan rädda för nå'nting annat. Inte var han rädd för prästen, för sin katekes kunde han »som ett vatten» från pärm till pärm; inte för länsmannen, för Mårten var en rik knase och inte skyldig en själ ett kopparöre; inte för kortspel, ty där hade han en hemsk flax — han kunde köpa »tre friska» i knack och beta allihop ändå.

Och allraminst var han rädd för toddy — stark toddy var han tvärtom riktigt svag för, ja, till den grad, att han blef knäsvag af den.

Men när han hade hunnit bli det, var han rädd för sin kvinna — så rädd att han inte gärna vågade sig hem samma dag.

Ty inte nog med att hon »slog honom med Guds ord», erinrade honom om att drinkare och frässare varda fattiga, sa' honom, att han var en skamfläck för Hönslösa församling, för hustru och barn — ifall han skulle få några — och spådde honom att han skulle bli af med nämndemansskapet, utan hon straffade honom också därmed, att hon flera dar i rad efter det

han »varit ute på galej», bara gaf honom hafresoppa. Och hafresoppa hatade han. Ett par år sådde han inte ett hafrekorn, bara därför, att käringen inte skulle kunna låta straffdomen gå öfver honom. Men så blef där handlande i byn, så den utvägen tjänte ingenting till. Jo, jo! Lifvet har sina lidanden — till och med för en rik nämndeman, när han är glad vid toddy. Och annars också, stundom. I forna dar sof aldrig en nämndeman sötare än vid dombordet.

En sommar för några år se'n var Mårten Mårtensson riktigt illa ute ett slag. Och det är den historien som vi skulle berätta som hastigast.

Först skulle han på urtima ting: skräddarens katt hade tagit lifhanken af skomakarens tupp, gummorna hade slagits värre, och skomakaren hade rifvit örat af skräddaren och det var en ryslig historia, som skomakarekäringen svor på skulle sluta med lifstidsfästning för skräddaren, om hon så skulle »gå till kungs på sina bara knän». Och när denna högviktiga sak och ett par andra blifvit af rätten afgjorda, togo nämndemännen sig ett halft dussin toddar under skämt öfver kattarackaren och tuppastackaren, hvarefter de foro till landtbruksmötet, där de spädde på. Se'n bar det af på en stor auktion och där blef ingen nyktrare — Mårten allraminst. Han var inte af dem, som kunna »supa sig nyktra».

Nu hade han varit från hemmet tre dygn och hans kvinna hade blifvit allt surare under det hon gick och lagade hafresoppa för minst fjorton dagar. Mårten kunde se henne när han slumrade till mellan toddyskvättarna.

I skymningen stod Mårtens granne Ola Jespersson ute på landsvägen och tittade på sina betor och då fick han se Mårtens häst med enspännaren långt ute i ett klöfverstycke. Han blef ilsken och gaf sig af, men snubblade vid trumman öfver Mårten, som sof den rättfärdiges sömn så lugnt som om det på denna syndiga jord hvarken funnits toddar eller hafresoppa.

Med stor möda fick Ola lif i Mårten.

— Jag vill ha en sill — kom inte med soppeslabbet! — muttrade Mårten sluddrigt och slog ifrån sig med bägge händerna.

Ola skrattade, så tårarna runno.

— Jaså! Så det är på det viset! »Honungen har du fått, malörten har du kvar.»

— Hvilken dag är det i dag? — mumlade Mårten och försökte öppna ögonen.

— Fredag — om en ska tro almanackan.

— Gud förbarme sig! Jag for i tisdags middag. Då tar hon lifvet af mig denna gång med hafresoppa — så länge har jag inte varit borta förr. Kan du inte hitta på någonting, Ola? Jag är ju en hygglig karl — för resten — och sköter hemmanet och är då så snäll mot Karna — för resten — och är i mina bästa år och går i kyrkan. Inte rår jag för att det är roligt att dricka toddy och höra på skojtiga historier! Herre Gud! Om det vore öfver bara denna gången! Hitta på nå'nting! Har du konjak eller rom hemma, hva? Brrr!

— Nej du! Hos mig får du ingenting i dag. Får Karna se'n veta, att jag har bjudit på dig, så tror hon det är min skull alltihop.

— D'ä sant nog för resten. Men du kan väl vara så hygglig och göra dig ett ärende in där hemma

i morgon vid meraftonstid — så kommer Karna fram med en sup och en ordentlig tugga. För din skull, förstår du, kan hon inte annat och för skams skull får jag en bit med.

— Det skulle jag då kunna göra — det är allt ändå skinn om dig. Men hör du, Mårten! Skulle du inte — skulle du inte kunna säga nå'nting, som skrämmer henne, hva? Att du har fått kolera till exempel? Den går ju utrikes — och inte vore det omöjligt att du hade fått den — så får hon ge dig vin och riktig mat, du.

— Kolera?! Är du galen? Det är — det är att fresta Gud, Ola! Jag tror aldrig jag törs, vet du! Om — om jag så finge den, du, Ola Jespersson!

— Äsch, inte är du en sådan hare — du, som inte är rädd för annat än din kvinna! Och hafresoppa, förstås. Jaa, gör som du vill.

— Hör du, Ola! Om — jag tordes! Magen är verkligen galen och inte får jag åtminstone behålla någon hafreröra! Hjälp mig i vagnen!

Så skedde. Och det bar af hem. Men inte kunde Mårten sett stort sämre ut om han verkligen hade haft koleran. Allt nyktrare blef han emellertid — och det var ju en god sak.

Han kom hem, lät drängen sätta in hästen och så klef han in i stugan. Där var ingen Karna. Ändå en lättnad, fast det var kattsingens så dåliga tecken. Det hade rykt ur skorstenspipan — hafresoppan var naturligtvis på.

Han kröp genast till kojs. En stund efter kom Karna in. Hon såg blek och bister ut, när hon gick bort och lyste på honom.

— Hur är det med dig? — sa' hon hårdt.

Han bara skakade på hufvudet med halfslutna ögon.

— Den här gången har du nog varit ute och fått redigt! — sa' hon om en stund. Lika barskt.

— Jag är rädd — jag har — fått kolera! — sa' han stönande.

Hon glodde stort och tog ett steg tillbaka.

— Lek inte med vår Herre! — sa' hon. Men rösten var mera förskrämd än ond.

— Går jag bort — så — så förlåt att jag — ibland — men jag har — varit snäll mot dig — för resten — och aldrig grälat på dig, om du slagit sönder . . .

Och tanken på att han kunde gå hädan och ångern — »för resten» — tog honom, så han började darra och fick tårarna i ögonen. Riktiga tårar. — Jag fryser invärtes — och det bränner i magen — och maten kan jag inte behålla — du kan ge mig lite hafresoppa . . .

Hon blef alldeles förskräckt. Kunde detta vara bara toddarna? Eller — hade han förlorat vettet? *Han bad om hafresoppa!!!*

Hon sprang ut och kom genast tillbaka med iglaflaskan. Det var hennes husmedicin för allt. Hon skulle kunnat ordinera iglar för liktornar.

— Är du tokig, Karna? Det blir vissa döden — du vet att jag tål inte se dem bara, de kalla fanskapen, svarta som djäflungar.

— Nu intet hams! De fem iglarna skall du ha på dig. Så ska här gå bud efter doktor! Kanske samma skjuts kunde ta prästen också.

Han skalf från hjässan till fotabjället. Men så tänkte han, att hvarje synd har sitt straff i spåren,

och så vände han hufvudet emot väggen och befallde sin själ i Guds hand, när de klibbiga odjuren började plantera in sig på hans arm.

Om en stund sa' han:

— Nå'n doktor behöfver du inte skicka efter! Alla våra dagar äro räknade.

— Du kan väl begripa att här ska göras hvad göras kan! — sa hon med nästan hjärtlig röst. Han hade ju alltid varit snäll mot henne — »för resten».

— Jag tror här är något viktigare att göra! — sa' han långsamt.

— Prästen? — sa' hon med tårar i ögonen.

— Å nej! Efter vi inga barn ha — så vore det väl för dig — se'n du blir änka — att här vore inbördes testamente. Annars kommer min släkt och slits med dig om stumparna! Och det är synd om dig.

Det grep henne djupt. Hon satte förklädet för ansiktet och började snyfta. Så satte hon sig på sängkanten och tog honom om halsen.

— Skicka ett bud eller spring själf bort till Ola Jespersson, så ska jag diktera och han skrifver — han har bra stil. Så kan jag minstningens i elfte timmen visa att jag ändå har hållit af dig — för resten.

Hon sprang och det dröjde inte länge förr än hon var hemma igen. Ola var med.

— Hur i hundingen är det med dig? — sa' han och höll sig allvarsam, fast det kittlade i mungiporna på honom.

— Dåligt — jag är rädd jag har fått kolera.

— Du var kanske på landtbruksmötet, hva?

— Ja, och på Fåraberga-auktionen också, mitt dumma får!

— Inte hade jag rest dit — där komma så många danska och tyska hästhandlare och de flacka världen ikring. Men jag tycker du ser inte så dålig ut — inte ä' det riktig kolera, inte.

— Vill du skrifva litet åt mig?

— Det vet du väl! Men inte är det så brådt. Hör du, Karna! Det är bara litet kolerin, tänker jag. Ge honom först en ordentlig malörtsbäsk, så magen blir i ordning; jag ska ta' en med, för det gör godt denna tiden på året. Och så låt honom få ett glas vin — handlaren har en bra sherry — inte stark, men god. Jag ska skrifva upp på en lapp hvad den heter. Tag det, du Mårten! Så ska jag skrifva under tiden, om du har något koncept.

Karna kom med både bäsk och vin och det fortare än vanligt. Och så skrefs testamentet. Mårten ville inte uppskjuta det: troligen tyckte han det gjorde »gamle Adam» godt att han på det sättet afplanade sin skuld mot hustrun. Han tyckte väl också att hans lögn blef mindre — »för resten». När samvetet vändes ut och in »dagen efter», komma de goda rynkorna också fram.

När Ola gick frampå natten, var Mårten ganska duktig. Ett ögonblick voro de båda vännerna ensamma.

— Fy hundingen! Man är ett kräk, för resten! — sa' Mårten och vände bort ögonen, när Ola flinade åt honom. — Vet du jag skäms invärtes!

— Sök nu ta dig till vara en annan gång — lagom pölsa ä' bäst.

— Hör du, smyg hit ett glas vin till! Det gjorde så godt.

— Nej, du! Då kunde du »bli i hatten» på nytt och tala om alltihop ofvanpå! Var du glad, att du slapp soppan.

Karna satt hos mannen hela natten, fast han sof som ett godt barn.

— Nej, du blir liggandes i dag! — sa' hon, när han ville upp på morgonen. — Jag har vridit nacken af en höna och du ska ha' hönsbuljong och frikassé.

Då skämdes Mårten ända in till ryggmärgen och lofvade sig själf nå'nting.

— Kanske det ändå var toddarna, som gjorde det mesta, att jag blef så rädd. Men efter denna dagen skall jag inte dricka toddy — *för mycket* — ***på en gång!*** — lade han till. — Jag har nu läst om den koleran hvar dag och om Fejan och allt karantänsotyg! — sa' han.

— Ja, måtro skrämseln kan göra inte så litet! — sa' Karna och såg hjärtligt på honom. Herre Gud! Hon hade ju varit så lycklig, fast de inga barn hade. Och fast han varit lifvad nå'n gång . . .

— Den kan kanske vara nyttig, den också! Som en tuktomästare . . .

Och därmed klappade Mårten sin kvinna på kinden.

— Men ser du nu hur godt iglarna gjorde dig! — sa' Karna.

— Brrr! Tala inte om dem, bara — det kryper på ryggen på mig.

— Nu går jag efter frikassén, — sa' hon och log.

— Ett glas af vinet skulle bestämdt göra godt i dag! — sa' han tveksamt.

— Det skall du visst få, Mårten!

Så dukade hon upp. Men först gick hon öfver vägen och gaf snickarens änka ett stort kopparkrus med hafresoppa. Så blef där kalas i både nämndemansgården och i snickarestugan. Mårten åt sig fyrkantig på hönsfrikassé och snickarens ungar vordo runda af hafresoppa.

Ur en kvinnas hjärtesagor.

Besynnerligt var det i alla fall att den nya barnmorskan rakt inte kunde tåla höns — hvarken stek, frikassé eller hönsbuljong, som annars de där jordgummorna alltid ordinera åt mororna, när de ha skänkt sina gubbar en liten telning.

Som nämndemanskan sa' en gång på ett kristnagille:

— De där »kycklingafodralen», som tuppakäringarna fabriksera ihop, ä' minsann och gu' bra att ha många gånger, när åbokvinnorna behöfva lite kaffe och socker eller en silkesjalett och de inte precis gitta att ränna och tigga far om en skilling. Karlar äro ju bra att ha många gånger — det vore synd att säga annat — både när man gifter sig och när en är rädd för tjufvar eller när åskan går. Men är man vigd vid dem och vill ha pengar af dem — jo, då blir det minsann och gu' trefligt! Det är knappt en man vill ut med lite till vin och kakor, när första pysen är kommen till världen. Och kommer där en hel rad, gnyr han värre än en torr slipsten och jämmerligare för hvar och en, som kommer.

— Och bra — sa' en annan gumma — ä' hönsen att ha till hands, när där oförhappandes kommer en människa och hälsar på hos oss, bönder. Hade en inte hönsen att vrida nacken af, när där kommer främmande, så skulle en bli rent vriden själf. Och det ska vara en bra utsvulten sladdermaska, som en inte kan täppa munnen på med hönsfrikassé eller hönsfrikadeller, hälst om en smugglar in lite kalfkött eller fläskhare i dem.

— Ja, men bra nedriga kunna de vara — mente klockarefrun — när de sätta den vrånga sidan till. När de smyga sig in i det finaste rummet och ta' den broderade kudden på resårsoffan till värpeplats eller när de på vårkanten gå och kika efter om trädgårdsfröna ä' lagom djupt sådda.

— Värst är det ändå, — sa' den nya barnmorskan, — att de kunna slita de ömmaste hjärteband och skilja två människor åt för hela lifvet. Kunna de inte? Jo, tro mig — jag har försökt det.

Alla glodde stort och hur det var, kom historien framkrypandes.

— Mattis och jag hade växt upp ihop och när jag var en aderton, nitton år och han hade exercerat beväring, så blef det bra med oss. Vi voro så fasligt förlibta i hvarann, så mor sa' en kunde bli halfsjuk af att se på det. Vi lapade kaffe ur samma kopp, kysstes bak hvarenda dörr och sutto samman nere på åhällorna sommarkvällarna och sjöngo visor, så att det »hallade» efter det oppe i klinten. Nog är så'nt tokigt: om en tös är aldrig så rar eller en karl aldrig så präktig, så äro de ju ändå inte annat än fattiga, syndiga människor, i synd födda, och det där kelandet är ju inte annat än ett kristeligt afguderi,

så det är en synd mot första budet. Nå, det är nu inte många, som stå ut med det mer än ett eller ett par år!

— Nä, det är minsann och gu' sanning, det! — suckade gummorna i kapp.

— Så sutto vi en dag och kuttrade inne i vår trädgård. Hett var det och — besynnerligt är det, men åtminstone jag har alla dar varit på det viset att när det är mycket varmt, blir jag alltid vid dåligt humör, retsam och bråkig. Men det är kanske för det jag började bli fet redan i barndomen.

Som vi sitta, kommer där en svart höna fram under en af ribsbuskarna, där hon hade legat och balat och gjort sig redde. Och där var till och med fem ägg i den.

Mattis hade alltid varit vådligt galen i ribs, så när han får se hönan, blir han rent katolsk och flyger upp och skriker: — »Din elemenskade best!» säger han, »ska du ligga och sprätta jorden af buskrötterna? Har du ingen försyn för frukten på jorden, ditt kreatur, som där står i litanian? Jag ska ge dig, du!»

Och därmed tar han en stor sten på gärdesgården. Den tog inte miste — hönan gick till de Galater och där blef kalops af alla äggen så det stänkte i himlasky.

Nu hade jag själf födt upp det där hönskräket, så jag blef förfasligt arg. Jag tog till lipen och sa' rent ut, att jag aldrig hade trott att han skulle ta' lifvet af det käraste jag hade på jorden och att nu var det slut med min glädje. Så blef han sur och sporde om inte han var mitt käraste och om jag höll mer af hönekräket än af honom. Men jag blef allt mer och mer het. — Hur tycker du att jag skulle kunna ta till man en människa, som dräper oskyldiga moders-

varelser? — sa jag. — En vacker dag stenar du väl mig också, om jag kommer dina ribsbuskar för när? — Du är väl ingen höna! — sa han lite snopen. Men jag var i farten. — Den som kan slå en värnlös varelse, kan slå andra med! — sa jag. — Nu ska du inte vara barnslig: det var ju dumt att jag blef så het, men jag tänkte på hur präktig vinbärssylt du kan laga, — sa han. Hade jag nu varit klok, hade jag besinnat mig. Men jag bara basade på.

— Du tänkte inte på att äggakaka är en tvungen att ha till höstafolket. Och du brydde dig inte om att den hönan har varit min skatt se'n hon kom ur ägget, — sa jag. — Det glömde jag. Men för resten ska du hålla af mig ensam, och några skadedjur få inte lägga sig oss emellan! — sa han förargad. Det tyckte jag var för galet — kanske jag var mätt på honom, för det vi hade kyssts så fasligt: en kan föräta sig på risgrynsgröt också.

— Då skulle du inte tåla att jag hölle af våra små heller, om vi finge några! — sa jag i förargelsen. — Men bevares väl, tös! Det är väl nå'nting helt annat, det! — sa han. — Å nej, du tål inga små stackare — du tänker bara på dig själf! — sa jag. — Men hvad glädje skulle jag ha af en kvinna, som bara ginge och kelade med all världens kräk och inte brydde sig om mig? — sa han allvarligt. — Jag skulle få det muntert med en man, som sloge ihjäl alla våra boskapsdjur bara för det jag vore mån om dem! — sa jag och stormtjöt.

— Men där var du bra stygg, du! — mente en af gummorna.

— Ja, inte kan en hjälpa sådant, när anden faller på en.

— Men nu talar du ju precis — sa han — precis som — som en . . .

— Som en höna, kanske! — sa jag. — Ja, vet du, lilla vän: det är inte nå't förnuft i ditt trams! — sa han och flinade. Dess argare blef jag. — Jaså! Att du inte springer efter en sten och slår ihjäl mig först som sist! — sa jag. Så kom han och ville ta mig om lifvet. — Släpp mig! — sa jag och slet mig lös. — Annars klöser jag tittorna af synen på dig. — Jag var rent vild.

— Det kan bli ett riktigt himmelrike på jorden för oss, märker jag! — sa han med sorgmodig röst. — Åja, med sådana mordänglar som dig så . . . — snyftade jag. — Akta dig hvad du säger! — manade han allvarsamt. — jag säger — Jag säger rent ut: gack du hem och slå ihjäl dina egna hästar, kor och får, om du nödvändigt ska se oskyldigt blod. Men låt andra människors boskap och bohag vara i fred, annars slutar du på galgbacken! — sa jag. Jag var som jag hade varit besatt af en ond ande.

— Jag kan ju skaffa dig en annan höna, — sa han försonligt. — En sådan höna till går inte i ett par skor i detta lifvet! — mumlade jag. — Och snart har jag kämpat ut liksom hönan. Det här tog till hjärtat — det känner jag. Du får snart stå vid min graf och gråta — då ska du tänka på hönan och hon ska bli en mask, som aldrig dör . . .

Han blef med ens blek som en vägg. — Nu förstår jag att du aldrig har hållit mig kär. Hönan hade större plats i din hjärtekammare än jag. Det var kanske så godt att jag kom underfund med det i tid, — sa han och reste sig upp. Jag förstod ju att det höll på att gå hin i våld, men dess envisare blef jag.

Jag tog ringen af fingret och slängde den till honom. Han stod och såg på mig en stund. Så pekade han på marken. — Om du inte genast tar upp den, sätter den på sin plats och ber mig om förlåtelse, så är det slut la fine! — sa han. Jag slog till ett skratt. — Har du sett höns dansa polska? — sa jag. Så gick han. Och borta var han.

Jag satt lugn — aldrig i lifvet jag hade trott det var allvar. Men borta blef han. Han hade kanske förkysst sig, han också.

Vi taltes inte vid på länge, fast både hans och mina föräldrar försökte göra det godt igen. Men att vi två inte voro skapta för hvarandra, kan en höna begripa. En kärlek, som kolar af vid första stöt, är ingenting att bygga på.

Nå, se'n gjorde far konkurs och så fick jag sitta där. Och så tog jag examen. Och nu har jag så mycket att sno med andras småttingar, så jag har inte tid att tänka på några egna. Men ska jag gifta mig, så ska det vara med en stilig och rik karl; en som kan lite mer än de andra bassarne. När en själf har gått igenom vetenskaperna, tål man inga nötkvistar.

* * *

Ja, det var på den tiden »Barna-Karna» var ung och fåfäng, strunk och fin och klädd i hatt med plym och lång doffelkappa med sammetsbesättning. Godt munläder hade hon och talte ofta om de många »svåra tillfällen», där hon inlagt odödliga förtjänster. Hon var också skicklig i sitt fack, och självfaste professor

Ask hade berömt henne. Om hon bara inte hade varit så slamsig!

Vid gillena lade hon ordentligt an på alla förmögnare ungkarlar, snackade om historier för dem och skämtade, tog sig till och med en liten tuting, om där inte vankades vin, och kunde i nödfall dra ett bloss på cigarren. Olyckligtvis skrämde det karlarne i stället för att locka dem, och snart hade en hel hop förfasligt roligt åt »Barna-Karnas» *jordgubbefunderingar* — som den kvicktänkte skollärare Jönsson brukade kalla hennes planer på att få en slaf under toffeln.

Hennes stofthydda blef emellertid allt väldigare, och samtidigt flyktade allt mera de behag, som hon möjligen ägt i sin ungdom. Hon blef äfven allt råare i truten och allt slarfvigare med sitt yttre. Följden blef också den att det alls inte kunde falla någon in att ens glo åt henne, och fem, sex år förflöto utan att någon tycktes vilja våga sig fram med ett frieri.

Detta fann Karna lika märkvärdigt som oförskämdt. Hon började hysa ett stumt förakt för byns manfolk, som inte ville se, än mindre nappa på hennes många krokar. Bara hon talte om dem, kunde man förstå, att den, som en gång skulle bli det slutliga offret, skulle få sota dyrt för hela könets vanvördnad mot »Barna-Karna». Därför tordes ingen klifva fram.

Ingen utom en enda

Och det var nätt upp den ynkligaste af dem alla. Den, som inte ens en torpartös eller handtverkaredotter skulle velat ha. Byns värste sabbesock. Det var Rasmus.

Han var grofarbetare, stark som en björn. En riktig björn äfven i skick och later och i aptit. Hjulbent, kutryggig och bredmynt. Han ansågs dessutom

som vådligt enfaldig, och många historier om hans snilledrag voro i svang om honom.

Så var han en gång inne hos handelsmannen och skulle köpa kaffe och socker. Hvar gång han fyllde år, hade han nämligen gille för skräddaren och skomakaren — de enda människor, som han behöfde inom socknen, då han var sin egen hushållerska. Men när handlaren begärde tjugufem öre för sockret pr skålpund, svor Rasmus på att han fick det för tjugutre öre i staden och han skulle visa, att han inte läte klå sig. Till den ändan gick han den tre och en half mil långa vägen till staden och försummade en hel arbetsdag — utan att dock få sockret billigare än tjugufyra öre skålpundet. Han köpte ett halft skålpund, men som dagen varit het, måste han bestå sig en halfva bier. Och den turen fick han i sig på många gillen sedan.

Den juvelen var det, som en vacker söndagseftermiddag efter slutad sistmässa steg in hos »Barna-Karna», som hyrde ett rum hos klockarens. Där var så fint och pyntadt och så många dukar, öfverkast och andra grannlåter, så Rasmus blef rent häpen. Han gapade så munnen blef bred som en kyrkogårdsgrind.

— God dag i stugan! — sa han slutligen. — Jag gick förbi och så tänkte jag att jag skulle titta in om ett tittande och höra hur det kan stå till.

— Jo, tackar! — sa Karna. Men när Rasmus tände sin lilla snugga, fnyste hon smått. En så'n tölp till karl i alla fall! Hon gick och bjöd honom en cigarr. Han tackade, tände och bolmade, men samtalet ville inte riktigt komma i gång.

— Hvad kan Rasmus ha för nå'nting på hjärtat? — sporde hon slutligen. — Ungkarlarne bruka annars just inte i allmänhet ha några ärenden hit.

— Nej, de hålla sig visst rent borta! — sa Rasmus och slog till sitt vanliga gnäggande.

»Barna-Karna» låtsade sig inte begripa piken, fast den var fin.

— Kanske Rasmus har tandvärk och vill bli koppad? — frågade hon om en stund.

— Å i hundingen heller! Jag tandvärk! Nej. Mig fallerar ingenting — utan om det skulle vara en kvinna.

Och så gnäggade han dubbelt så högt och dubbelt så länge som vanligt.

— Kanske Rasmus tror att jag skulle kunna ge anvisning på nå'n, som vore lämplig, hva? Ja, ser Rasmus . . .

— Ä! Gör sig nu inte gulgrön! Nog begriper hon att det är henne själf jag vill ha.

— Mig?!! Rasmus! Nääj, hör nu! Det var då — var då höjden till karl att vara . . . hm! Nog har jag hört att Rasmus ska vara bra enfaldig, men maken har jag då . . . Ho ho ho!

— Ja, gå hon på och flina! Jaså, hon har hört det, hva? Ja, hade någon annan velat ha henne, så hade jag ju inte vågat mig fram. Men när ingen annan vill vid henne, så . . . bättre något än inte, heter det ju i ordspråket.

»Barna-Karna» blef som ett stryklod i synen, röd, arg och het.

— Å, ville jag gifta mig, kunde jag få femton!

— Nej, så gu' hon det kunde — inte en käft! Det ska hon inbilla dem, som ä' enfaldigare än jag.

Hvem skulle det vara? Ja, ja, kan hon få tag i någon så ta'n och slit'en med hälsan — inte mig emot! Men nej gu' det går — ska vi hålla vad?

Karna satt rent mållös öfver karlens fräckhet.

— Jag är ju bara arbetskarl, ser hon, men huset är mitt, rent skuldfritt och tämligen nytt. Och i kisteläddikan har jag några sedlar också, fast hon inte behöfver springa med det byn rundt. Och sämre man kan hon få — om hon nu får någon. Är jag enfaldig, så är jag också ett beskedligt lif, så att den, som får mig, kan göra som hon vill, precis. Och nu ska hon inte vara stinn i kräfvan, inte, utan ta hvad som bjuds henne och tacka Gud till. Nåå?

— Jaag?! En kvinna som har fått bildning och gått igenom vetenskapen och är kunnigare än många doktorer och fick heta mamsell på anstalten i Stockholm och är kommunalens tjänsteman! Jag skulle ta en sådan där en groparensare, en trumpåtare . . .

— Det var inte trumpetare, det!

— Att Rasmus inte skäms att slå fram om det, bara!

— Ih bevares! Hvarför skulle jag skämmas? Frågan är väl fri, när hon är ärlig. Och bra är det ju att hon är så lärd — dess mindre behöfver hennes man kunna. Men Gu' bevars! Vill hon inte, så slipper hon — jag är lika glad hvilket. Jag kan ju få en hel hög, om jag vill, men helst ville jag haft en, som vore litet för mer än de andra. Och därför gick jag hit.

— Jaa tack! Men det ska vi inte tala om mera.

— Å, tala hon mans om det — hon har nog inte för många friare att brösta sig öfver. Jag skäms inte

för att jag gick hit. Ja då säga vi väl adjö och tack för cigarren!

— Farväl med Rasmus!

Så gick Rasmus.

Och tiden gick också. En dag gick Marna på det tredje till tretti. Aldrig kom där nå'n friare fram. Hon hade nästan slutat upp att vänta någon. Rasmus träffade hon ibland. Han strök luggen ur pannan, bockade sig klumpigt, drog mungiporna upp mot öronen och plirade med de små grisögonen, men han talte inte om kärlek mer. Han tänkte synbarligen inte vidare på »giftaremål».

Så en vacker söndagseftermiddag kom »Barna-Karna» promenerande förbi hans hus. Han satt ute i den lilla trädgårdstäppan i bara skjortärmarna och sög på sin eviga pipsnugga. När han såg henne, reste han sig och hälsade.

— Det var fint folk som här är ute och går i dag! — sa han. — Å bevares! Hm! Hon vill inte stiga in och ta ett glas dricka — det är fasliga varmt. Att sitta stilla går nu någorlunda an, men att vandra landsvägen hör hin till, helst när man är så klunsig som hon!

Hon sväljde förtreten och af nyfikenhet att se hur där såg ut inne hos honom, antog hon inbjudningen.

— Nej, men här är ju riktigt snyggt! — sa hon och såg sig om.

— Å, bevars! Inte mot hemma hos henne, inte. Men se, en karl kan ju inte pyssla ihop en massa sådant där bråte som fruntimren sitta och knåpa med. Men här är ljust och varmt och hade man en, som kunde styra och ställa och stila upp lite, kunde det bli rätt nätt här.

— Hm!

Så taltes de vid om ditt och datt, och Rasmus gnäggade, så hans gris började skrika ute på logen.

Flera gånger stannade hon se'n, när hon kom den vägen, och alltid blef där en liten pratestund. En dag på vintern sa hon, smått förlägen, till honom, när hon skulle säga adjö:

— Du, hm, du Rasmus — har du — du tänkt på det där se'n?

— Hvilket?

— Det som du sa — då — den gången när du var inne hos mig hos klockarens?

— Hva sa jag? Det har jag glömt.

— Om giftermålet — du vet. Stå nu inte och gör dig till!

— Jasåå det där! Hm! Å joo! Nog har jag väl tänkt på det nå'n gång — den första tiden efter åtminstone. Nu har jag slagit det ur hågen — det har blåst många väder se'n dess och du börjar bli bra gammal. Och bra fet är du också. Jag har haft mina spekulationer nere i möllan lite på sista tiden. Där ä' fem döttrar och de kunna inte bli af med en enda, tycks det. De bli glada om jag tar nå'n af dem, och en faslig hop ylle och linne ha de i kistorna. Och så äro de inte så kräsna och stornosiga af sig.

Karna stod som på nålar. Hon kände kallsvetten på ryggen.

— Du har väntat länge och troget på mig, tills mitt sinne böjdes till ditt — det bevisar att du har karakter. Ser du, jag har också tänkt på det många gånger och det är väl bäst att du får din vilja fram, efter du är så envis och ifrig af dig.

— Hm! Ja, mig kvittar det lika. Vill du, så inte mig emot precis — för hvad jag har sagt står jag vid. Sådan är jag. Men hvarför kunde du inte sagt *ja* genast? Jag sa ju att du nej gu' aldrig fick nå'n annan. Se så! Människa! Inte står du och blir arg för jag skojar lite! Det som är vår lott ska vi gå igenom! Nu ska du väl gå in om dörren så vi få ta ett glas på det här. Jag har inte annat än rom, men du kan tro den är fin. Jag bytte mig till den af handlarens fru för ett par kycklingar en gång i världen, och den har länge legat och väntat. Jag visste ju du skulle få ögonen upp och inse din lycka en gång. Ja, skål på dig! Då ä' vi öfverens, hva? Jag skulle väl ha en kyss, kan jag tänka — ja, jag vet ju inte hur det brukas bland fint folk. Och det kan ju också göra mig detsamma om jag får nå'n eller inte, så det beror på dig själf!

— Du är en tosing — visst får du kyssa mig, när jag är din fästmö!

— Får jag? Nå, så kyss till då!

En månad efteråt voro de gifta. Men »Barna-Karna» fick »äta opp» sin man, hvar hon kom. Herre Jöss! Att gifta sig med Rasmus! Och skolläraren sporde Rasmus om han inte hade fått ta nå'n examen i nå'n vetenskap innan han fått *ja*. Och Rasmus flinade och gnäggade, så han hördes öfver hela byn.

Han var nämligen mycket stolt öfver sin kvinna. In i kammaren gick han aldrig utom i strumplästen, och när någon af byns hustrur hälsade på, gick Rasmus ut och satt på grindstolpen. Kom då en bekant förbi, hviskade han hemlighetsfullt om att han gått ut för Karna »hade audiens». Alla hennes öfverkast och öfriga herrskapsgrejor såg han med vördnadsfulla

blickar och talte om hur fint hon höll allting. Ibland kröp hans naivetet fram och vållade honom stor smälek, såsom den gången han skröt med hennes fyndighet.

— Hon är nej gu' aldrig rådvill! — sa han. — Härom da'n vi hade slaktat grisen, så glömmer jag att tälja pölsepinnar till henne. Och jag kommer ihåg det se'n jag hade gått och springer hem på middagshvilan. Och jag trodde hon skulle varit ond. Men där stod hon ja gu' så lugn och prickade korfven med hårnålen — den är inte bortbytt, inte!

Rasmus själf satte hon verkligen stil på. Och bra gick det för dem. Hvar gång Karna kom hem från en förrättning, hade hon en massa gillesmat med sig — det sparade på sedlarna i kisteläddikan. Rasmus köpte sig ett par tunnland jord af grannen, arbetade som ett ök, och på lediga stunder tillverkade han trätofflor.

Själf stod han ohjälpligt under toffeln, men det föll honom aldrig ens in att protestera — det var precis som det skulle vara, tyckte »Barna-Rasmus», som han kallades efter sitt giftermål med »Barna-Karna». Han såg verkligen upp till sin hulda gemål.

En enda gång morskade han opp sig, men det aflopp mycket snöpligt, och han gjorde aldrig efter den stunden ens ett försök att afskaka sin boja.

När Rasmus och Karna hade varit gifta några månader, befallde hon honom att gå bort till Stenbergskan, hennes ämbetssyster i grannsocknen, och be henne titta in ett slag.

— Stenbergskan! Hva i hundingen ska hon här att göra? Jag tycker Ni inte just ä' några så rara mostrar!

— Hvad hon *ska* här? Dum är du, Rasmus, dum som en spån, men ... du borde väl kunna begripa att en får förbereda sig i tid, så att när det blir så när ...

— Jag har då väl aldrig i lifvet hört på maken! Har du inte själf tagit din vackra examen och kan alla de finaste vetenskaper mer än många doktorer?

Hon stirrade på honom med vidöppen mun.

— Har du i ditt skapade lif sett mig gå till Ola Toffelmakare och köpa tofflor? Jag får säga, att jag då inte begriper ...

— Å, ett sådant ett evinnerligt jubelnöt du är, Rasmus!

— Ja, det kan väl vara. Men så skryter och skräpper jag aldrig med min vetenskap och några examenspapper. Aldrig hade jag väl trott att jag skulle behöfva ha utgifter för sådant när jag tog dig.

— Om du inte går ut, så — så slår jag kaffepumpan i synen på dig.

— Karna! Lugna dig, människa! Visst går jag hellre — jag går, jag går. Men nog är det komikt: du är ju lika spritter galen och oresonlig som alla andra när de ä' på det viset. Hvad hundingen är det för glädje med den där examen — jo, visst går jag. Låt kaffepumpan stå, säger jag! Brmm!

När han så i tidens fullbordan fått sin lille pojke, var »Barna-Rasmus» rent utom sig af förtjusning.

— Kan en människa tänka sig något sådant! Han är inte stort större än min näfve och han gal så taket kan lyftas. Det är en sabla sångröst han har: blir han präst, så kommer han att mässa sig till hvilket pastorat han vill ha.

— Han ska inte bli präst, — sa Karna. — Han ska bli doktor, ett riktigt vetenskapligt ljus, större än

hvad jag blef — och inte ett så'nt förbanskadt nöt som du, Rasmus!

— Jaja. Kanske det, du Karna! De förtjäna ju glupskt med pengar, bara de få nå'nting att sköta. Och så en sak till: då behöfver han ju inte ha några utgifter när hans små en gång ska komma till världen, hva? Du, Karna? Han måtte väl ha nytta af sin examen, fast du aldrig . . .

— Vore du inte det snälla lif du är, kunde en bli förargad på dig, ditt enfaldiga kräk! För maken till dig finns bestämdt inte i sju socknar. Vi ska hoppas att jag kan hänga i en tjugu till trettio år till, förstår du, så att om han behöfver någon riktigt styf, så har han mig. Hva?

— Ja, det säger jag då: du är i alla fulla fall ett uppfinnaregeni rent till att kunna spekulera ut all ting. Nu begriper jag: examen har en glädje af när en får små barn gifta — då ha de lättnad af den. Du är slug, mor, det är säkert, fast jag aldrig förstod det strax. Och inte alltid se'n heller — men nu börjar jag begripa mig på det. Nå, men han får väl glädje af sin examen förr, han?

— Slamsa nu inte!

— Hör du, det var inte så dumt af mig ändå, att jag tog dig. Jag stod i två betryck: bra vissen såg du ut och vådligt mycket fläsk hade du. Men det var ändå förfasligt bra för den här lille pojkens skull — du Karna!

— Ja. Hahaha! Gå nu ut en stund, så jag får sofva. Annars lockar du mig att skratta mig fördärfvad.

— Jag begriper inte hvarför du alltid ska fnittra åt mig! Men se på pojken! Du!! Du ska se han

blir lik mig — han klår sig bak örat liksom jag brukar när jag ska räkna ut nå'nting. Du ska se han blir lik mig. Han ser så klipsk ut, du!

— Å, Gud bevares väl!

— Fy, skäms Karna! Han har väl ingen närmare att brås på än sin far!

— Jo, mig — sin mor!

— Du slamsar! Då skulle han ju ha varit en tös!

— Gå, säger jag! Å!!!

Bror sins lilla mor.

Vid påsktiden gick Ervast Andersson helt oförmodadt hädan från en syndig värld, där han nätt och jämt hunnit skrapa ihop en tretti, fyrti tusen riksdaler. Och från en sjuklig, tröstlös hustru, en femton års duktig tös och en liten varelse, den där ännu icke född var. Desslikes från en hel hop hästar, får, kor, svin och gäss, ankor och höns, dufvor och bikupor; från en gård med stor areal men obetydlig helgonskyld, från en vacker trädgård och en vidsträckt, halft igenväxt torfmosse.

Ervast Andersskan bräcktes som ett rö vid mannens bortgång. Han och hon hade varit så innerligt fästade vid hvarann. En uppgift hade hon att ytterligare fylla i detta lifvet: hon fyllde den och gick hädan. Hennes bristande blick var tårfylld, när hon såg på det lilla nyfödda pyret, men strålade när hon riktade den mot det land, där ett återseende väntade hennes längtande hjärta. Så kysste hon den lille och lade honom i armarna på hans syster.

Och Theolina vardt den hjälplöse bror sins lilla mamma.

Hon uppsköt sin nattvardsläsning i två år bara för att kunna se riktigt till lille Alexander — som hon låtit döpa honom. Och ömmare modersvård kom väl sällan en moderlös till del.

Ingen kan tro hur hon skötte det stora stället, tjänstfolk och kreatur. Folk höll på att »undra näsan af sig» öfver den präktiga, praktiska tösen, som var så »rifvandes» af sig, så hon knappt hade sin likaman i hela bygden.

Så började friarne komma. Hon tog väl emot dem, krusade för dem och proppade dem fulla med den skönaste mat och dryck, var munter och glad som en svalunge. Men när de rodde fram med sitt ärende, slog hon åt dem med bägge händer.

— Herre Gud! Att du kan vara så tokig, karl. Vet du inte att jag har Alexander? Hvad skulle det bli af det arma kräket, om han inte hade någon mor! Tror ni jag inte har något samvete? Det skulle just bli trefligt att följa honom fram på domedag om jag hade gått och gett honom styffar!

Först såg det ut som Alexander skulle blifvit en riktig dummerjöns. Han gitte inte så mycket som tänka för sig själf — och det är inte så underligt, för Theolina tänkte ju för honom i allting. Hon läste hans läxor med honom, gnodde in katekesen i hans lilla trindskalle, höll honom hel och ren bak öronen, skar hans naglar och höll fingrarna fria från nagelrötter. Och så fick hon honom konfirmerad.

Det visade sig nu att han hade godt förstånd men var en riktig »sölhas», rent för maklig att skynda sig och att tänka mer än precis till husbehof. Han kunde ju ta i på åker och äng, när hon satte honom till det. Men annars inskränkte han helst sina pro-

menader till stugan, där han mest gick från kakelugnsbänken till bordet och samma väg tillbaka igen.

Theolina tyckte det var för lite ruter i en karl. Och så skaffade hon in honom på landtbruksskolan, for dit och såg om honom allt emellanåt, hörde sig för hos lärarne hvad de trodde om hans hufvud och vardt mycket glad, när hon hörde att han följde ordentligt med i ämnena. Då blef hon så glad och bullade upp en hel hop godter ur sin stora resväska. Och hans bästa vänner blefvo bjudna med och kärade ner sig utan resultat.

Så fick hon honom hem i sinom tid.

Han var lugn, lite tystlåten och småsäflig. Theolina styrde och ställde med allting som förr, och Alexander skötte sin hälsa och läste sin tidning. För att pigga upp honom lite, viggade hon i tysthet för honom hos sina många beundrare, så att de satte honom in i kommunalnämnden. Bra skötte han sig, var mild och vänlig mot alla och blef allmänt omtyckt. Så valdes han till nämndeman och skiftesgodeman. Var det nå'nting, som han inte kunde få klart för sig riktigt, frågade han Theolina, och hon var inte alldeles bortkommen i Thurgrens lagbok heller.

Snart började töserna titta under lugg på honom och undrade hvem som skulle bli hans hjärtas utvalda en gång i tiden. Väl förstodo alla att till hans kärlek — eller gård — måste de gå kjortelvägen, och Theolina vardt väldeliga krusad af sköna och fula. Det är bara märkvärdigt att en kvinna utan att bli darrhändt kunde sätta i sig en sådan otrolig mängd kaffe och sockerbröd som Theolina förtärde. Och så många broderade näsdukar, öfverkast och hörnkuddar som hon fick på sina födelsedagar!

En söndagseftermiddag sutto de samman i löfsalen och samspråkade — så där stilla och saktfärdigt från hans sida.

— Höör du, Alexander, du!

— Mm!

— Den här vipan, Mickel Mårtens Malena, måtte vara något giftassjuk af sig. Bevares väl: hon ränner här hvar och hvarannan dag och gör sig all världens ärenden med väfskedar och lintygsspetsar och allt möjligt. Men att det inte är efter mig hon ränner — det »kan en blind se utan glasögon». När man har en nos som sitter så där nordvästligt i synamentet, tycker jag verkligen att man borde inte göra sig till ett spektakel och ränna karlagalen. Tycker du inte hon är skön, hva?

— Du vet väl jag inte bryr mig om några tösaständor. Jag har ju dig! Vi trifvas så godt och ha det så bra. Puuh! Fruntimmer — de ä' rent för besvärliga.

— Det var då roligt att du har så mycket förstånd! Vi behöfva då verkligen inte ta hit nå'n markatta, som går och lägger sig i vår regering och stiftar oenighet. Vi ha nog af oss själfva, hva?

— Såge Malena nå'nting ut, så kunde det vara sin sak. Som spelemannens Amalia, för till exempel! — sa Alexander om en stund. Tveksamt och med en blick bara ur ena ögonhörnan.

Theolina glodde stort på honom. Och så skrattade hon.

— Jag är tvungen att flina. Är du tokig, pojkbyting? Det var mig just en juvel, den där »bleknosan!» Och så en som inte har mer än hon går och

står i — och det är lite det. Hon har inte så mycket som en stubb. Jag har fem, jag!

— Men grann är hon, du!

— Grann! Hvad tar på dig i dag, människa? Du är väl inte galen? Då — då tar jag min hand ifrån dig.

Och så fnurrade hon åstad från honom. Han satt lugn, han. Men det såg nästan ut som han hade småskrattat för sig själf ett par slag.

Ett halft år efteråt kom hon in till honom en morgon.

— Hvad i Jössu namn är det här för historier?

— God morgon! Hvad står på i sta'n?

— Ja, hvad stod på i sta'n i går, ja? Hvad hitte ni på?

— Hvilka ni?

— Du och Amalia!

— Ge mig tändstickorna där! Jag har ju inte rökat upp mer än halfva cigarren i går, ser jag.

— Ut nu med historien!

— Historien? Tösen fick åka med mig till sta'n. Det ha många töser gjort.

— Voro ni inte hos guldsmeden?

— Prat! Hvem har inbillat dig sådant?

— Hvad är det för en ring då, som ligger i din västficka? Rödaste guldet! Och så står där *Amalia* och gårdagens dato. Jo, det här är snyggt! Att du inte blygs!!

— Att du inte blygs att ränna och rannsaka mina fickor! Jag är väl ingen pojke heller! Ja, titta du! Jag dånar inte. Precis som jag vore omyndig!

— Ja, det är just hvad du är — mot mig, du! Är det därför som jag har slitit som en träl för dig

allt sedan du födder vardt och gått och blandat mjölkaskvättar åt dig och burit dig dag och natt och dragit ut tänder på dig och . . .

— Ja, visst har du varit snäll, Lina lilla!

— Och låtit dem resa sin väg förgäfves, alla som ha varit här och tiggt och bedt mig! Hm, karlar ä' då karlar!

— Men, människa lilla! Du kan då väl begripa att det här blir lite — lite långsamt — lite ledsamt i längden.

Lite flat såg han ut. Aldrig förr hade han sagt henne emot.

— Jaasåå! Hm hm! Så det blef tacken!

Och därmed for hon på dörren. Men om fem röda minuter var hon inne igen.

— Du är väl åtminstone inte en sådan en vante, så du inte vet hvad du vill? Ska du ha henne? Eller går ni bara och leker »gömma ringen»?

— Var nu en förståndig människa! Nå'n ska en ju ha — och det är den enda jag vill veta af. Se så!

— Jaså! Så nå'n ska en ha? Har jag tagit nå'n, jag? Har jag inte haft nog af dig, hva? Och så ska du gå och ta hit en barfota-maja, som ska gå och se mig öfver axeln! Jag, som har varit din lilla mor, jag ska gå på nåder här! Det är så man kunde spotta flintstenar . . .

— Hvad är det nu för trams? På nåder! Liksom du inte hade ditt! Vi rå väl om gården bägge? Gift dig, du också!

— Joho — det är så dags nu! Gamla käringen! Bort emot fyrtio! Nej, mor var lycklig — hon fick dö. Hon slapp besväret med dig och slapp otacken!

— Nu pratar du som du hade hufvudet under armen!

— Det ska du säga, som inte har haft något hufvud alla dina dar!

— Dess mer behöfver jag ena hjälp!

— Usch, din... jag vill inte säga hvad jag tänker! Tvi dig!

Och hon fräste som en liten kisse-misse.

På eftermiddagen gick Alexander ut. Helgdagsklädd men med bekymrad uppsyn. Och om en stund såg hon honom komma nere på vägen i sällskap med Amalia.

— Nääj! Det ska bli en förbaskad lögn! — sa hon och grät i ilskan.

Så kastade hon på sig söndagskläderna och smet ut genom sommarstugudörren. Alexander och Amalia sökte henne i hvarendaste vrå. Men förgäfves.

— Du ska se, min tös, att hon har gått och gömt sig.

— Det är då fasligt så ledsamt att hon inte ska kunna tåla mig!

— Asch! Det går öfver. Hon kommer fram när hon blir hungrig, ska du se, liksom kattorna. Hon fräser som en katt, men hon hyser kärlek för den gamla gården.

Så drucko de vin och kysstes, så det stod härliga till. Därpå bullade de upp kvällsmat och smorde kråset — samvetsgrant, grundligt.

Men Theolina hade visst inte gömt sig.

Hon hade sprungit ner till gamle inspektorens. Där var hon så bekant och sonen Theodor hade flera gånger bedt henne bli hans hustru. Hon kilade in på gården som ett yrväder. Å! Mitt nådiga herrskap

— här ska bli annat af! Se'n kan ni gå där och »smaska mule»!

Den förste hon träffade var just Theodor.

— Nä, se god dag! Det var nymodig främmande! Jag tror vi inte på fyra månader ha...

— Du har flera gånger sport, om jag ville bli din hustru!

— Hm! Jaa — hm!

Det var fasligt hvad han blef röd i flinten.

— Jag har bara tänkt på Alexander — bara lefvat för honom. Men han tänker inte på mig. Nu ska han drà hem en fattiglappa, den här Amalia, spelemannens hoppetossa. Den vill jag inte gå och trätas med — då flyttar jag hellre samman med dig. Vi ä' gamla bekanta och jag vet du är en snäll karl.

— Hm. Ja, ser du! I går så — så var jag hos prästen med häradsdomarens Beata — jag trodde ju att du rakt inte ville. Och hon är ju en rätt treflig tös. Ja, hvad fanken skulle jag göra? Jag har gått och tiggt dig i flera år — och nu trodde jag ju att du rakt inte ville.

— Karlar ä' då karlar!

— En kan väl inte gå som en narr hela sitt lif för en tös — vill inte den ena, så hittar man nog någon annan, som vill. Men hvarför i Herrans namn kunde du inte sagt att du ändå ville, fast du skulle låta krusa dig. Då kunde jag ju lugnat mig lite till.

— Ville! Nej du — jag ville inte! Jag vill inte nu heller — för din skull! Inbilla dig inte något sådant! Det var bara — bara för att förarga Alexander ett slag!

— Tack ska du ha! Fruntimmer ä' fruntimmer — dä ä' säkert.

Men den som gick och smällde dörren igen efter sig, det var Theolina. Inte hem — där sutto de naturligtvis och »kurrade», de aporna! Utan till handelsmannens fru, som alltid hade så godt om kaffebröd och bysladder. Och här lades råd. Först sent på natten gick hon hem. Då var Amalia gången, och Alexanders snarkningar ljödo tryggt och godmodigt från kammaren.

Tidigt morgonen därpå bad Theolina att få låna hästarna.

Hvarför det då?

Jo, hon skulle flytta. Hon ville inte bli i sin gamla födelsegård en dag mer, där hon hade haft så mycket släp, som ingen tänkte på nu. Men En funnes nog, som såge till den öfvergifna. Nog skulle hon finna en vrå, där hon kunde sitta sina återstående dagar — de blefve nog i alla fall inte många!

Så grät hon en lång vers.

Alexanders hjärta smalt som smör i solsken. Stackars syster, stackars hans lilla mor! Det skulle då aldrig hända att hon finge flytta, hur det sedan skulle gå med honom och Amalia. Det hade Amalia själf sagt — de kunde vänta.

Det följde en tid af dof stiltje — luften var åskmättad.

Alexander blef grubblande och fåmält, fast alltid vänlig. Han afsade sig alla kommunala uppdrag och dref omkring på vägarna, låg ibland på pilevallen och såg på molnen och köpte ett par tjocka poesiböcker i blått praktband. Theolina leddes och tyckte att lifvet inte är värdt en sur sill.

Amalia syntes aldrig i gården men Theolina visste att de träffades för jämnan, i synnerhet om kvällarna.

— Ni tycker väl jag lefver bra länge! — sa hon en dag till Alexander och ögonen voro fulla af tårar.

— Så du kan snacka, snälla du! Du skulle bara veta hur mycket Amalia tycker om dig. Ni skulle bli bekanta bara, du och hon!

— Prmsch! — sa hon och slog knut på näsan.

Så en dag kom Theodor. Han hade varit gift några månader när han helt oförmodadt blef änkling. När där hade pratats lite om diverse ting, sporde han om Theolina nu ville.

Hon funderade en minut och så sa hon *nej*.

— Där är då inte ett tecken till reda med er, fruntimmer! — sa han förargad. — Inte vill du gifta dig själf och inte vill du låta Alexander gifta sig. Å en sådan en ynklig karl! En redig padda, en snösock, en vante, en sölepölsa, en »drahas»! En hustru kan en låta regera inom hus, men en syster! Nej, så min lif jag skulle låta det ske! Här går den ynkelryggen och blir en gammal stofil, en redig käring till slut. Där flinas åt honom i hvar vrå, så det är förståndigt af honom att aldrig gå med i ett gilleslag. De kalla honom för systerpojken — det kan han tacka dig för. Adjö med dig! Nu kan ni sitta här bägge två tills ni blir mögliga som påskagammal julagröt. Jag ska inte störa — var lugn för det!

Det där satte myror i hufvudet på Theolina. Hon tänkte i två dar, hon tänkte i tre. Och så sa hon till bror sin:

— Är du — du lika galen i spelemanstösen ännu?

Alexander drog så smått på smilbandet.

— Är du lika galen *på* henne?

— Du kan — du kan ta och bjuda henne hit på kaffe i eftermiddag, så — så får jag se på vidundret.

Alexander gapade så han nära hade glömt att täppa munnen igen. Men han gick efter Amalia, förstås. Han sa inte gärna syster sin emot.

När han kom hem med henne, var kaffebordet dukadt i själfva salen, men Theolina syntes inte till. Och Alexander och Amalia stodo en stund och sågo smått förlägna på hvarandra

Så kom systern in. Högröd var hon om kinderna och ögonen voro lite gråtvåta, men mild såg hon ändå ut.

Så gick hon bort till Amalia.

— Kom, så jag får se på dig riktigt en gång! — sa hon.

Amalias fina kinder fingo färg och det skämde inte den lilla »bleknosans» utseende. Hon blef ännu rarare.

— Bevares väl! Du ser ju ändå bättre ut än jag trodde! Din byting där, gamle Alexander! Du är inte så dum ändå för att vara uppfostrad af en gammal syster, som har hufvudet under armen!

— Nå, ser du det själf nu? — mente Alexander förnöjd.

— Ser du, Amalia! Jag har inte precis haft något särskildt emot dig: att du inte är född åbotös, kan du ju inte hjälpa. Men ser du, han och jag ha från början vuxit upp och varit som ett. Du kan bara tänka dig själf hur det skulle kännas om nå'n

ville tränga sig mellan dig och honom. Måtro du har varit bra ond på mig — men se, det har jag varit på dig, så nu ä' vi kvitt i den delen. Jag ska då visst inte ta hans glädje ifrån honom. Jag har varit dum som en ullsäck, men nu har jag fått ögonen opp. Ta'n hvarandra, och Gud signe er! Bevars, en sådan åsna en människa kan vara — jag talar bara om mig själf! Dricken kaffe nu — jag får ut och tjuta ett slag — jag är glad som en speleman. Det var ingen pik åt dig, tös!

Så snöt hon sig och trumpetade som en elefant. Så kom hon in igen.

— Jag skulle kunna örfila upp mig själf. Här har ni gått i halftannat år och önskat lifvet af mig.

— Du pratar som — som en grindstolpe! — sa Alexander het.

— Men nu ska här bli bröllop i rödaste rappet. Nu är Alexander för stor att behandla som en barnunge — skynda er nu, så att en kan få någon att pyssla med. Kyss hvarandra, så får jag se hur det tar sig ut.

De kysstes. Amalia både grät och skrattade på en gång.

— Herre Gud! Det var då en välsignad sak att jag inte friade till Theodor förrän det var för sent — det begriper jag då att så skulle jag aldrig kunnat kyssa honom. Tosingar ni ä'! Men ändå ska du inte glömma din lilla gamla mor, Alexander! Hva! Hva! Gud signe er!

Och så gaf hon sig ut i köket och trumpetade igen.

Flackaren.

Högst otacksamt skulle det vara, om jag ej en gång passade på lämpligt tillfälle och öppet erkände den stora tacksamhetsskuld, i hvilken jag står till så många medlemmar af Sveriges folkskollärarekår, som särskildt hvad dess yngre generationer beträffar är en klass af medborgare, hvilken i plikttrohet, vakenhet och blick för lifvets företeelser söker sin like. Huru många bilder ur verkligheten hafva ej dessa hedersmän förtalt mig, bilder, som började i skolsalarna och sedan genomgingo lifvets skilda skiften! Och huru många små vinkar om hur det sedan gått den och den har jag ej fått och får fortfarande mottaga! Ett hjärtligt tack till alla de gamla vännerna! Och en vördsam bön att de, som ej själfva vilja eller anse sig kunna rädda bidrag från en döende forntidskultur eller i tryck bevara originella personligheter, som nu bli allt sällsyntare, ville offra några rader för att till en gammal skildrare insända en kort bild af händelsens eller personens hufvuddrag!

* * *

På den höga, två alnar breda kyrkogårdsmuren sutto vi en söndag samman, den sjuttiofemårige skolläraren och jag. Framför oss låg som ett brokigt lapptäcke den rika, härliga slättbygden, där dammtäckta vägar slingrade sig mellan sädesdignande vångar och hvita kyrkor med röda trappgaflade torn tittade fram ur lummiga dungar. Sommarsolen lade ett dallrande silfverskir öfver de böljande rågfälten. Längs vägarna rörde sig långsamt grupper af folk, som ämnade sig till gudstjänsten i det åldriga templet.

Med ens började klockorna ringa rakt öfver hufvudet på oss. Falskt stämda, förstås — som nästan alltid fallet är i landskyrkornas torn.

— Hvad nu då? — sporde jag. — Kommer prästen en half timme i förväg?

— Puuh! — sa mäster. — Prästerna ä' sällan före sin tid — och ha aldrig varit det här i församlingen. Nej du, det ringer för lik! Alltid en liten omväxling för de kyrkobesökande.

Han satt och tänkte sig om. Så glänste de gamla ögonen till.

— Hvem är det som . . .

— I dag ska du få vara med på en egendomlig begrafning. Titta bort åt vägen höger om smedjan. — Syns där inte en likprocession? Jag börjar bli lite »lomhörd på ögonen», som den gamle riksdagsmannen sa förr i världen. Ser du inte en likfärd?

— Nej, där kommer en vagn med en oxe eller en ko framför och en del människor bakom. Men inte kan det vara en likfärd?

— Joo du. Det är gamle Flackaren, som skall begrafvas i dag. Det är en växlingsrik historia, som nu går att läggas i mullens arkiv. Usch, hvad de

klockorna larma ohyggligt — helst den lilla, som är spräckt. Kom så sätta vi oss ute på backen — där kunna vi se ändå. Och så ska du få höra en liten historia. Just om gamle Flackaren.

Jag var ej sen att få fram annotationsboken.

— Jo, ser du, bläcksuddare! Måns Mårtens Mickel hade tre barn. Och om dem brukade hans käring säga: »Johannes är så stark — för han föddes när vi tröskade. Celia är så ful — hon kom till världen när de körde gödsel. Men Frans föddes midsommarsafton och därför har han blifvit så tusingens vacker. Och må Vår Herre förlåta mig den del jag har i den saken!» Den delen borde inte ha varit stor, för hon var mer lik en kattuggla än en gudinna.

Frans — det är just han, som skall begrafvas i dag. Ja, vacker var han, det otäcka lifvet. Ögonen tindrade, och bara han drog på smiletråden, smälte ens förargelse. En sådan hy — fin som en adelsfrökens — och lockigt, kolsvart hår. Kan midsommarsafton en så kraftig verkan åstadkomma, borde där vara lag på att ungar aldrig finge komma hit till jämmerdalen någon annan tid på året.

Men en äkta lymmel var han också. Redan som pojke. Jag vet det, jag. Det är jag, som har plantat i honom de första grunderna af salighetens ordning, fast jag har nog inte mycken heder af det på domedag, räds jag. Och ändå sparade jag hvarken flit med mun eller kraft med armar.

Jag var lärare i kringgångsskolan på den tiden. Den värste af hela lyngen att hitta på skälmstycken och skojtiga visor, det var Frans Mickelsson. Hur många gånger den han narrade ner mig i källaren, vete den gode Guden, för jag kan inte räkna dem.

Nergången till källaren var just i själfva förstugan på de flesta ställena, och när han hade retat mig riktigt, den valpen, så sprang han ut och då stod oftast källarluckan öppen. Han for före som ett yrväder och hoppade öfver det gapande afgrundssvalget, men jag trillade ner och höll på att slå armar och ben af mig och skallen också. Vanligen smet han luckan i efter mig. En gång fick jag stå där och skrika en half timme innan någon kom och släppte ut mig. Dagen efter klådde jag honom, ärligt och samvetsgrant, så jag var inte kropp att kunna skrifva mitt namn på åtta dar. Honom, det skarnet, gjorde det ingenting: han hade stuckit ett stort stycke sulläder under skinnpälsen. När jag inte orkade mer, flinade han mig midt upp i synen.

I nattvardsskolan sköt han med potatisbössa på prästens peruk. Gubbastackaren trodde att det var flugor och slog sig själf i skallen så det sa *smack*. Men hur Frans bar sig åt så kränglade han sig alltid ifrån det och kom verkligen fram på gången. Somliga ha en sådan svintur så en kan häpna.

På ungdomsgillena i hembygden var han alltid med och var själfva kuku. Han söp för två, dansade för tre och kurtiserade för resten. Kortspel låg inte för hans röst — där blef han nästan alltid »knorfvad», för han kunde inte hålla tankarna samlade. Du har kanske också lagt märke till det att den, som är riktigt styf i kortspel, de svårare som whist eller priffe, är vanligtvis mycket klen på hufvudets vägnar. Åtminstone har jag aldrig sett någon kvick och begåfvad karl kunna spela kort bra — annat än hasardspel och schack, förstås.

Men töserna — det var just nå'nting, som lockade Frans. Och han dem — de voro kring honom som bin kring klöfverblommor eller gamla käringar kring en kolportör. Han var ju åboson, välbärgad, stilig, rask och alltid full af hyss och knep. Sådana ränna ju alltid de tosiga fruntimren efter — de flesta, om också inte de bästa. Han hoppade öfver råmärket ibland — och ett par gånger blef han dragen inför rätta. Men annars skaffade han sig gärna uppgörelse under hand eller också en fästeman åt tösen. Ja tvi! Det var ett varnagel till karl. Emellertid var det med honom som med så många andra: ju flera, som sutto och gräto för hans skull och sjöngo vaggvisor, dess flera sprungo efter honom och sjöngo kärleksdikter. Människan är märkvärdig.

Till sist blef han fast för Margreta, fjärdingsmannens dotter. Där vågade han inte slingra sig, för hennes far och länsmannen voro sådana mostrar ihop. Och blef det alltså bröllop — till och med bara lite före tidens fullbordan.

På den tiden var det ju allmän sed att gå och se på bruden, när där var bröllop nå'nstans. Och naturligtvis skulle alla se på Frans och Margreta. De hade allt mycket bekanta bland ungdomen bägge två: hon var inte bättre hon än han, för på den tiden var det dåligt med moralen här i byn. Men alla töser, som stodo ute och sågo på brudparet, gräto som de varit piskade; alla hackade på henne, men ingen på brudgummen. Pojkarne däremot voro gulgröna i synen af afundsjuka, och Frans fick sina remmar rakade.

Om hemlifvet efter bröllopet kunde vara mycket att säga, om vi hade haft god tid. Jag ska bara i en hastig vändning säga, att af deras tre barn blef ett

krympling, ett idiot och ett mindre vetande. De äro döda allesamman, Gudi lof. Du ser att den, som har ögonen öppna, kan många gånger ute i lifvet se illustrationer till de bekanta orden: »Gud låter icke gäcka sig». Värst var att efter bröllopet blef Margreta lika lätt på tråden som Frans hade varit innan de vigdes. »Två troll ha svårt att dansa i takt», säger ordstäfvet. Men det spörjs alltid längre och låter alltid värre, när en hustru faller i laster än när en man gör det.

Nå, inte hängde sig Frans för det. Inte en gång om halsen på nå'n vacker tös som förr i världen. Men jordbruket vanskötte han så man kunde gråta, och det hjalp inte att grefven gång på gång satte ner arrendet för honom. Han trifdes ju inte hemma; någon gästgifvaregård fanns inte i byn; långt är här till sta'n och många vänner hade han inte.

Så började han sitta på kärran sin mesta tid. Frans Flackare blef hans vanliga »kännesnamn», för han åtog sig körslor hit och körslor dit. Han skjutsade resande och han körde flyttelass. Och hade han inte annan utväg, så satte han sig själf i sätet på den gamle »holsteinaren» och for in till sta'n för att se om där kunde vara nå'n utsikt till förtjänst.

Hur det går med »vägabönder» till sjuttonde och sist är en gammal historia. Det är ett sant ordspråk att »en inte hittar mycket på landsvägen, men en kan tappa mycket där». Flackaren skröt mycket öfver alla de många grofva pengar han förtjänte på sina skjutsar, men han blef mera luggsliten, snuskig och fattig med hvart år.

Och alla slags odygder lärde han sig ute på de där färderna. Han kom i slagsmål med hin och hans gamla mor, och han skulle varit illa ute, om han inte

varit så slängd i att ge »danska skallar» med benen. Det var ett nytt sätt att slåss, på den tiden åtminstone, och hin vete hvar Flackaren lärt sig det.

Kinkigare än den där färdigheten i benen var hans fingerklåda. I skolan redan hade han en ovanlig förmåga att »snyta» en smörgås från kamraterna då och då. Den där »knepigheten» utvecklade sig allt mer och mer. När han började med sitt flackande, hade han aldrig betesfoder med sig — det fingo allmänhetens fält bestå. Osade det katt, var han vips på kärran och kilade.

Under en färd uppåt Göinge härad råkade han emellertid illa ut en gång. Han tog miste om hästar i ett hållstall och eget var det: han som annars hade så kvicka ögon, borde ha kunnat upptäcka att de hästar, han tog, voro dubbelt så stora och feta som de krakar, han lämnade kvar. Men det nöjet blef honom så dyrt, fastän han sköt skulden på sina borttappade glasögon, att han aldrig vågade sig på så stora affärer mer.

Men liksom räfven aldrig stjäl i den gård, som är närmast hans lya, så gjorde Flackaren aldrig några knep i sin hembygd. Där gick han rent af och gällde som en gudfruktig karl, en omvänd och återfunnen förlorad son. Han blef till och med kyrkorådsledamot. Var där någon, som vid ett gille kom fram med något af hans gamla knep, så himlade Flackaren med ögonen, så hvitorna blefvo stora som tefat och så sa han: — Ack ja! Köttet är så svagt! Men jag bad det af hos Herren samma kväll innan jag somnade.

I många andra afseenden var Flackaren en komisk kurre.

Det är en gammal historia, att den som rökar luktar som ett svin, den som snusar ser ut som ett

svin och den som tuggar *är* ett svin. Är den hampadängan sann så var Flackaren ett stort svin. Jag har aldrig sett en människa tugga tobak så omänskligt. De sista åren gjorde han slut på tre åttaskillingsrullar hvarenda vecka. Men så odlade han också själf ett par pund tobak årligen hemma i kåltäppan och for in med till fabriken i sta'n och bytte sig till tobak. Det var heller inte underligt att prästens son, ett kvickhufvud fast en spelorre, sa en gång: — Nu förstår jag skriftens ord: *Det som ingår genom munnen besmittar icke människan, men det som utgår af munnen det besmittar människan.* Och så pekade han på sina ljusa sommarbyxor, som Flackaren hade spottat tobakssås på.

Där har aldrig på skånska slätten funnits en karl, som så bra förstått sig på att tukta vaktpojkar som Flackaren. När han såg att en sådan där en pajas inte skötte sig, eller rättare: inte skötte kräken, gick han bort till honom, bjöd honom på en smörgås — som han alltid vid sådana tillfällen hade i fickan — satte sig ner och prata grant med pojken, frågade efter hans föräldrar, syskon och aflöningsvillkor. Och så bad han honom gärna gå bort i hasselbuskarna och skära honom en stödkäpp. Alltsammans så fasligt gemytligt och trefligt. Men när han hade fått käppen och pröfvat om den »svegade» väl, började han att tala om våra och i synnerhet om vaktpojkars plikter mot de oskäliga djuren. Allt emellanåt inpräglade han sina förmaningar med lite »hasselfett», tills pojken blef mjuk och tyckte det var rent af skönt att slippa sitta, utan i stället fann det trefligt att ta en liten promenad och se efter kräken, att de inte gingo i grannarnas sädesåkrar.

När han blef änkling, afstod han från arrendet och tog undantag. Det skulle han gjort för längese'n.

Men värst var att då kunde han inte hålla hästar. Har en vidja vuxit krokig en gång, går det inte lätt att få den rak igen. Flackaren trifdes inte utom på vägarna, och köra skulle han. Därför måste han tämja sin svarta undantagsko. En kan komma fram utan sprakfålar, sa Flackaren.

Det var en härlig syn, ska du tro, att se honom köra enspännare med sitt svarta nöt, helst de två gånger om året som gubben gick till altars. Då satt han nackstyf, nyrakad, i starkt blånad »nattkappa», i blå vadmalskläder och en flera gånger stukad, lurfvig, brandröd »storm» i en liten häckvagn på en fodersäck, under det kobelätet så fromt marscherade upp till Guds hus. Många, som gingo samma väg fram i allvarliga tankar, hade riktigt svårt att låta bli att gapgrina. Som före detta kyrkorådsledamot tog gubben in i själfvaste prästgården, och prosten underlät aldrig att bjuda honom på middag efteråt — kanske mest för att gubben inte skulle bli ett åtlöje på hemvägen också.

Men kan du tänka dig, att när gubbafilen här om da'n skulle ge sig af på den sista färden, hade han bud på klockaren och sa, att hans sista vilja här i världen var att han ville åka till grafven efter sin svarta ko. Han stod ju rent ensam i lifvet, så där var ingen som lade sig emot det. Och har man varit galen hela lifvet igenom, så är det åtminstone en viss konsekvens att hålla i så länge man är ofvan jord. Men annars tycker jag för min enskilda del att om man flackat världen rundt efter allsköns hästkrakar, så kunde man som en kristen också låta ett par krakar dra sig till kyrkogården. Detta här komiska spektaklet är ju nästan som en drift med sakramenten! sa klocka-

ren. Nå'n gräns ska det vara för skojet. Men kom nu! Processionen har hunnit fram, och nu komma prosten och klockaren.

Det ska bli roligt att höra hvilken »insjungningsvers» klockaren tar vid kyrkogårdsporten. Klockaren är en spjufver, som förstår sig på att välja psalmer — han är den som skipar rättvisa vid grafven. Tyst!

Sången började.

— Det var inte dumt påhittadt! — smålog mäster. Hör du? Det är andra versen af psalmen 476:

»Ej mer, lik en förlorad son,
jag drifs kring fjärran länder . . .»

Nu ska vi höra hvad prosten säger om den gamle kyrkorådsledamoten!

Hm! Inte ett enda ord utom ritualen! Det var så rätt åt Flackaren. Jöss, hvad han skulle förarga sig om han kunde höra det — han, som naturligtvis hade trott han skulle få ett liktal så långt som en postilla. Och inte ett ord om kon, den gamla trotjänarinnan, som han kallade henne. Så ska de ha det! Nej, en ska lefva som andra människor, så kan en få ett grant ord på den döda mullen som andra kristna och gudfruktiga människor också!

På ALBERT BONNIERS förlag ha utkommit följande arbeten af

HENRIK WRANÉR:

Tösaknep och pojkahyss. Glada bilder ur allmogens lif förr och nu. Med silhuetter af Aug. Johnsson. 1 kr.

Storgubbar och stackare. Småhistorier från Skåne. Med silhuetter af Sv. Ling. 1 krona.

Gamlingar och Grönskållingar. Små folklifsbilder från Skåneslätten. Med silhuetter af Sven Ling. 1 krona.

I skånska stugor. Små bilder ur folklifvet i Östra Skåne förr och nu. Med 12 silhuetter af Ernst Ljungh. 1: 50.

Stuesnack och stätteslams. Drag ur skånska slättbons lif, på Simrishamstraktens allmogemål tecknade. Med 10 silhuetter och en omslagsteckning af Ernst Ljungh. 2:a upplagan. 75 öre.

Hvardagsmat och gilleskakor. Bilder ur lifvet på skånska slättbygden förr och nu. Med 9 silhuetter af Ernst Ljungh. 1 krona.

En ulf i fårakläder, och andra skånska folklifsbilder. Med 9 silhuetter af Ernst Ljungh. 75 öre.

Gårafolk och husmän. Bilder ur allmogelifvet i sydöstra Skåne förr och nu. På Jerrestadshärads bygdemål tecknade. Med 13 silhuetter af Ernst Ljungh. — Pris 1: 25.

»— — *Man skall vara antingen förstockadt dum eller ohjelpligt blaserad för att ej höra dessa berättelser med nöje.* — — —»
(Sydsv. Dagbl. Snällposten.)

»— — *Vill man ha sig ett godt skratt, bör man läsa den boken.* — — —» (Ystads Tidning.)

»— — En liten, *utmärkt präktig bok.* — — Vi behöfva icke säga, att en mängd ord och uttryck äro *ypperliga och målande.* — — —»
(Aftonbladet.)

»— — Det är till formen konstlösa fotografier, direkta uppteckningar ur rama verkligheten, men som *adlas till konst genom det lif som lyser ur dem* och den *friskhet, som genomströmmar detta lif.* — — —» (Nya Dagl. Allehanda.)

»— — Disse Skildringer af skaansk Bondeliv er skrevne med et saa *jevnt Lune* og holdt i en saa *Ægte folkelig Tone*, er saa friske og umiddelbare, at de hører til *det bedste, som bydes paa vort Bogmarked.* — — —» (Bergens Tidende.)

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

1001850042